

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شناسنامه کتاب:

نام کتاب: رسیدگی های شورای حل اختلاف در امور مربوط به بیمه بازرگانی

محقق: دکتر توفیق عرفانی

کارشناسی و تنظیم: فهیمه سلطانی

نظارت: غلامرضا موحدیان، مهدی خالصی

تایپ: شبمن سعیدی

صفحه آرای و حروف چینی: سمیه شاگردی

معاونت آموزش قوه قضائیه

رسیدگی های شورای حل اختلاف در امور مربوط به بیمه بازرگانی

آموزش خاص اعضای شورای حل اختلاف (۲۶)

معاونت آموزش قوه قضائیه

۱۳۸۶

قوه قضائیه، معاونت آموزش

رسیدگی های شورای حل اختلاف در امور مربوط به بیمه بازرگانی - آموزش خاص اعضای
شورای حل اختلاف (۲۶) / تهیه کننده اداره کل آموزش کارمندان - اداره آموزش شورای حل
اختلاف. - قم: نشر قضا؛ ۱۳۸۶
۴۸ ص. - (نشر قضا؛ ۳۲۳)

ISBN: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۵۳۴ - ۱۲۴ - ۲

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیپا

۱. شورای حل اختلاف - - قوانین و مقررات - - ایران. ۲. حل اختلاف - - ایران. الف. اداره
کل آموزش کارمندان، معاونت آموزش. ب. عنوان.

۳۴۷/۵۵۰

KMH ۱۸۲۹/۹۹۵

۱۳۸۶

رسیدگی های شورای حل اختلاف در امور مربوط به بیمه بازرگانی

زیر نظر معاونت آموزش قوه قضائیه، اداره کل آموزش کارمندان

ناشر: نشر قضا

چاپ اول: قم، زمستان ۱۳۸۶

شمارگان: ۲۰ هزار نسخه

لیتوگرافی، صمافی و چاپ: اسراء

* * *

همه حقوق ویژه ناشر است

«نسخه حاضر از بودجه بیت المال تهیه شده و قابل خرید و فروش نمی باشد»

«نظریات مطروحه در این کتاب الزاماً دیدگاه معاونت آموزش قوه قضائیه نیست.»

تهران: ف. حافظ شمالی، روبروی دانشگاه صنعتی امیرکبیر، نبش ف. سمیه، ساختمان شماره ۳ قوه قضائیه

معاونت آموزش قوه قضائیه تلفن: ۴۰ - ۸۸۹۲۳۶۲۳ و ۷۰ - ۸۸۹۱۹۴۶۵ (۰۲۱)

پست الکترونیک: info@law-training.ir

فهرست مطالب

مقدمه	۱
پیشگفتار	۳
فصل اول: حدود صلاحیتهای مدنی و کیفری شورای حل اختلاف	۴
الف. در امور حقوقی	۴
ب. در امور کیفری	۵
فصل دوم: عقد یا قرارداد بیمه	۶
گفتار اول: اصطلاحات مهمه در عقد بیمه	۶
گفتار دوم: خسارات شخص ثالث	۹
گفتار سوم: شناخت انواع مختلف قراردادهای بیمه ای	۱۴
مبحث اول: بیمه شخص ثالث	۱۴
مبحث دوم: بیمه سرنشین	۱۵
مبحث سوم - بیمه بدنه اتومبیل	۱۶
مبحث چهارم: بیمه مازاد بر مسؤولیت مدنی ثالث «دیه»	۱۶
فصل سوم: قرارداد بیمه تابع شرایط و مقررات عمومی قراردادها	۲۱
فصل چهارم: اصول و ضوابط عقد بیمه	۲۲
۱ - اصل حسن نیت	۲۲
۲ - اصل جبران خسارت	۲۲
۳ - اصل جانشینی	۲۳
۴ - اصل احتمال	۲۳
۵ - اصل نفع بیمه ای	۲۳

۶- اصل اتکائی.....	۲۴
فصل پنجم: مقرراتی از قانون مدنی مرتبط با مسؤولیت و قراردادها.....	۲۵
فصل ششم: قانون مسؤولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹ و رابطه آن با قراردادهای بیمه.....	۲۶
فصل هفتم: مقرراتی از قانون تجارت در رابطه با بیمه.....	۲۷
فصل هشتم: موادی از قانون مجازات اسلامی مرتبط با بیمه.....	۲۸
فصل نهم: صندوق تأمین خسارتهای بدنی.....	۳۰
فصل دهم: مدارک لازم جهت تشکیل پرونده خسارت (دیه فوت و جرح).....	۳۲
فصل یازدهم: اجرای احکام.....	۳۳
الف. اجرای احکام مدنی.....	۳۳
ب- اجرای احکام کیفری.....	۳۴
ضمائم:.....	۳۶
۱- دستورالعمل تشکیل شوراهای حل اختلاف ویژه بیمه های بازرگانی مصوب ۸۶/۳/۲۰	
ریاست محترم قوه قضائیه.....	۳۶
۲- منابع و مأخذ.....	۳۸

مقدمه

از عمر قانون بیمه مصوب سال ۱۳۱۶ هفتاد سال می‌گذرد که به عنوان اولین قانون بیمه در تاریخ ۱۳۱۶/۲/۷ به تصویب رسیده و دومین قانون در این مورد، قانون بیمه اجباری مسؤولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در برابر شخص ثالث است که در مورخ ۱۳۴۷/۱۱/۲ به تصویب رسیده و سومین قانون، قانون تأسیس بیمه مرکزی ایران و بیمه‌گری مصوب ۱۳۵۰ همچنین مقررات پراکنده دیگری در مورد بیمه اجباری به تصویب رسیده که بسیار مهم است، مسایل بیمه در حکومت جمهوری اسلامی ایران از آنچنان اهمیتی برخوردار است که در اصول ۳ و ۲۱ و ۲۹ و ۴۴ قانون اساسی نیز پیش‌بینی‌هایی به عمل آمده است از جمله در بند ۱۲ اصل سوم که به تعمیم بیمه مربوط است و بند ۴ اصل ۲۱ قانون اساسی، یکی از وظایف دولت در مقام تضمین حقوق زنان را «ایجاد بیمه خاص بیوگان و زنان سالخورده و بی‌سرپرست می‌داند و در اصل ۲۹ نیز چنین می‌گوید: «برخورداری از تأمین اجتماعی از نظر بازنشستگی، بیکاری، پیری، از کارافتادگی، بی‌سرپرستی، در راه ماندگی، حوادث و سوانح، نیاز به خدمات بهداشتی و درمان و مراقبت‌های پزشکی به صورت بیمه و غیره حقی است همگانی، دولت موظف است طبق قوانین از محل درآمدهای عمومی و درآمدهای حاصل از مشارکت مردم خدمات و حمایت‌های مالی فوق‌را برای یکایک افراد کشور تأمین کند» و سرانجام اصل ۴۴ قانون اساسی، نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران را بر پایه سه بخش دولتی و تعاونی و خصوصی استوار دانسته و بیمه را در زمره بخش دولتی احصاء نموده است و چون در فرهنگ اسلامی جنبه‌های عاطفی اخلاقی و انسانی مقام والایی دارد احساس مسؤولیت نسبت به مردم و صنایع همواره در دستور کار دولت جمهوری اسلامی قرار داشته و با مساعدت‌های قانونی پیوسته شاهد تأسیس شرکت‌های بیمه‌ای متعدد در کشور بوده و با ترغیب مردم به تحت پوشش بیمه قرار گرفتن همواره کوشیده‌اند که اقدامات احتیاطی لازم را برای جلوگیری از حوادث زیانبار به عمل آورده

و در صورت بروز حادثه نیز در مقام جبران خسارت زیان دیده برآیند و اهمیت دعاوی و اختلافات ناشی از قراردادهای بیمه بازرگانی نیز از دیدگاه ریاست معظم قوه قضاییه دور نمانده تا جایی که معظم له در مورخ ۱۳۸۶/۳/۲۰ دستورالعمل تشکیل شوراهای حل اختلاف ویژه بیمه‌های بازرگانی را تأیید و تصویب و ابلاغ نموده و این مجموعه نیز در راستای تأمین منویات ایشان ویژه اعضای شورای حل اختلاف رسیدگی به امور بیمه بازرگانی تهیه و تدوین گردیده است.

پیشگفتار

موضوع مجموعه حاضر درباره بیمه به عنوان یک ضرورت و نیاز اجتماعی بوده و از جمله مسایلی است که اشخاص حقیقی و حقوقی با آن سروکار دارند و به منظور افزایش آگاهی اعضای شورای حل اختلاف در دعاوی مربوط به بیمه و نحوه رسیدگی به دعاوی مربوط به مطالبه خسارت ناشی از قرارداد بیمه تدوین گردیده است. بیمه یک واژه حقوقی فارسی است و ریشه آن به احتمال (بیم) به معنی ترس می باشد. زیرا عنصر اولی و اصلی آن ترس از خطراتی است که ممکن است در آینده به جان و مال اشخاص وارد شود. اعراب از قرارداد بیمه با نام (عقد التأمین) یاد می کنند کلمه تأمین نیز از ریشه امن گرفته شده و به معنی آرامش خاطر بوده و یادآور این معنی است که بیمه گذار با اقدام به بیمه کردن جان یا مال خود، آرامش و اطمینان خاطر می یابد.

فرهنگستان ایران بیمه را چنین تعریف کرده است: «عملی است که اشخاص با پرداخت پول مسؤولیت کالا، سرمایه یا جان خود را برعهده دیگری می گذارند و بیمه کننده در هنگام زیان باید مقدار زیان را بدهد. دعاوی ناشی از قراردادهای بیمه مستنداً به بند سه شق الف ماده ۷ آیین نامه اجرایی ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی اجتماعی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۸۱/۵/۱۶ هیأت وزیران و موافقت ۸۱/۵/۲۷ ریاست محترم قوه قضاییه و در صورتی که خواسته دعوی بیش از ده میلیون ریال نباشد قابل رسیدگی در شوراهای حل اختلاف می باشد ولی در صورت تراضی کتبی طرفین، مستنداً به بند ۶ از شق الف ماده ۷ فوق الاشعار نیازمند رعایت حد نصاب مذکور نخواهد بود. با اگتنام فرصت ضمن تشکر از حمایت های بی دریغ حضرت حجت الاسلام والمسلمین جناب حاج آقا جواهری معاونت محترم آموزش قوه قضاییه که انتخاب روش موجود در تهیه کتب آموزشی ویژه اعضای شوراهای حل اختلاف مرهون راهنمایی و ارشادات ایشان است امید که مجموعه حاضر مورد استفاده علاقمندان قرار گرفته و از نظرات اصلاحی و ارشادی صاحب نظران نیز بهره مند شویم.

فصل اول: حدود صلاحیت‌های مدنی و کیفری شورای حل اختلاف

از قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷: «ماده ۱۸۹ - به منظور کاهش مراجعات مردم به محاکم قضایی و در راستای توسعه مشارکتهای مردمی، رفع اختلافات محلی و نیز حل و فصل اموری که ماهیت قضایی ندارد و یا ماهیت قضایی آن از پیچیدگی کمتری برخوردار است، به شوراهای حل اختلاف واگذار می‌گردد. حدود وظایف و اختیارات این شوراها، ترکیب و نحوه انتخاب اعضای آن براساس آیین نامه‌ای خواهد بود که به پیشنهاد وزیر دادگستری و تصویب هیأت وزیران و به تأیید رئیس قوه قضاییه می‌رسد.»

ماده ۱۳۴ - قانون برنامه چهارم مصوب ۸۲/۶/۱۱: «ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷، و اصلاحیه‌های آن برای دوره برنامه چهارم (۱۳۸۸ - ۱۳۸۴) تنفیذ می‌گردد.

* از آیین نامه اجرایی ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه مورخ ۱۶ مرداد ۱۳۸۱ هیأت وزیران و موافقت مورخ ۲۷ مرداد ۱۳۸۱ ریاست قوه قضاییه.

«ماده ۷ - حدود صلاحیت: شورا در موارد ذیل صالح به رسیدگی است.

- ۱ - مذاکره به منظور ایجاد سازش بین طرفین در کلیه امور مدنی و همچنین امور جزایی که رسیدگی به آن منوط به شکایت شاکی خصوصی بوده و با گذشت وی تعقیب موقوف می‌گردد.
- ۲ - حل و فصل دعاوی و شکایات مطروحه با رعایت مراتب ذیل:

الف. در امور حقوقی

- ۱ - کلیه دعاوی راجع به اموال منقول، دیون، منافع، زیان ناشی از جرم، ضمان قهری، در صورتی که خواسته دعوی بیش از مبلغ ده میلیون (۱۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال نباشد.

۲ - دعاوی خلع ید از اموال غیرمنقول، تخلیه اماکن مسکونی و دعاوی راجع به حقوق ارتفاقی از قبیل حق العبور، حق المجری، مزاحمت، همچنین ممانعت از حق و تصرف عدوانی در صورتی که اصل مالکیت محل اختلاف نباشد.

۳ - الزام به انجام شروط و تعهدات راجع به معاملات و قراردادهای در حدود صلاحیت در دعاوی مالی.

۴ - مهر و موم، صورت برداری و تحریر ترکه.

۵ - تأمین و حفظ دلایل و امارات.

۶ - دعاوی مالی در صورت تراضی کتبی طرفین بدون رعایت حد نصاب.

ب. در امور کیفری

۱ - مراقبت در حفظ آثار جرم و جلوگیری از فرار متهم در جرایم مشهود از طریق اعلام فوری به نزدیکترین مرجع قضایی یا مأمور انتظامی.

۲ - رسیدگی به جرایمی که مجازات قانونی آنها حداکثر تا پنج میلیون ریال جزای نقدی است و یا جمع مجازات قانونی حبس و جزای نقدی پس از تبدیل حبس به جزای نقدی تا پنج میلیون ریال می‌گردد.

۳ - رسیدگی به جرایمی که مجازات قانونی آنها کمتر از ۹۱ روز حبس و یا مجازات تعزیری موضوع تخلف رانندگی باشد و بند ۱ ماده ۳ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین ۱۳۷۳.

تبصره یک: رسیدگی به اموری که به موجب قوانین در صلاحیت مراجع غیرقضایی بوده است کماکان برعهده همان مراجع است.

تبصره دو: رسیدگی به پرونده‌هایی که قبل از تشکیل شورا در دادگاهها مطرح شده است برعهده همان دادگاههاست مگر آنکه طرفین ارجاع آن را به شورای حل اختلاف درخواست نمایند.

فصل دوم: عقد یا قرارداد بیمه

بحث درباره اینکه بیمه عقد است یا قرارداد یا معامله، تأثیری در ماهیت قضیه در رابطه طرفین نخواهد داشت زیرا در هر حال طرفین عقد یا قرارداد یا معامله باید الزاماً تعهد خود را در قبال طرف دیگر انجام بدهند ولی قانونگذار در قانون بیمه ایران مصوب ۱۳۱۶/۲/۷ (که هنوز هم اعتبار دارد) در مقام تعریف بیمه، عنوان عقد را به کار برده است که معادل فارسی عقد نیز پیمان می‌باشد ولی عموماً از آن به عنوان قرارداد بیمه یاد می‌شود. ماده یک قانون بیمه ایران چنین می‌گوید: «بیمه عقدی است که به موجب آن یک طرف تعهد می‌کند در ازای پرداخت وجه یا جوهی از طرف دیگر در صورت وقوع یا بروز حادثه، خسارت وارده را جبران نموده و یا وجه معینی بپردازد.»

و ماده سه قانون مذکور مقرر می‌دارد: «در بیمه نامه باید امور ذیل به طور صریح قید شود:

۱. تاریخ انعقاد قرارداد ۲. اسم بیمه گر و بیمه گذار ۳. موضوع بیمه ۴. حادثه یا خطری که عقد بیمه به مناسبت آن به عمل آمده است. ۵. ابتداء و انتهای بیمه ۶. حق بیمه ۷. میزان تعهد

گفتار اول: اصطلاحات مهمه در عقد بیمه

۱ - بیمه گذار

شخصی است که در نزد بیمه گر عواقب ناشی از خطرات معینی را بیمه می‌کند و در برابر این کار مبلغی یکجا و یا به اقساط می‌پردازد، بیمه گذار ممکن است شخص حقیقی یا حقوقی باشد. (۱)

۲ - بیمه گر

شخصی است که شغل او برعهده گرفتن عواقب خطرناک موضوع عقد بیمه است و به عبارت دیگر شخصی است که در مقابل پرداخت وجه یا جوهی از طرف دیگر متعهد می‌شود که هنگام بروز حادثه و خطر، خسارت وارده به بیمه گذار را بپردازد. (۲)

۳ - بیمه نامه

سندی است که عقد بیمه و شرایط بیمه در آن نوشته می‌شود، این سند ممکن است رسمی یا عادی باشد اما عملاً از بیمه نامه عادی استفاده می‌شود. بیمه نامه دلیل اثبات انعقاد قرارداد بیمه می‌-

باشد. شرکتهای بیمه در فرم بیمه نامه قسمتی از شرایط عمومی بیمه نامه را چاپ می کنند و قسمت دیگر نیز با دست یا ماشین تحریر پر می شود که آن را شرایط ویژه بیمه نامه می گویند. (۳)

۴ - موضوع بیمه

قرارداد بیمه باید دارای موضوع باشد این موضوع همان خطر یا حادثه ای است که احتمالاً متوجه مال یا شخص معین می شود. موضوع بیمه باید مشروع و قانونی باشد و به همین جهت قمار و شرط بندی داخل قلمرو بیمه نمی باشد و بیمه کردن اشخاص در مقابل تقصیرات عمدی او پس از عقد، باطل است (ماده ۱۲ قانون بیمه).

۵ - حق بیمه

عوضی را که بیمه گذار در مقابل تعهد بیمه گر به جبران خسارت احتمالی می پردازد (۴) حق بیمه می گویند و در واقع بیمه گذار با پرداخت آن قیمت خطر را می پردازد. (۵)

۶ - فرانشیز

فرانشیز مبلغ معینی از خسارت است که بیمه گر از جبران آن معاف می باشد مثلاً اگر فرانشیز بیمه ای یک میلیون ریال باشد و در صورتی که خسارت وارده بالغ بر شش میلیون گردد شرکت بیمه از پرداخت یک میلیون ریال معاف بوده و فقط نسبت به پنج میلیون ریال تأمین خسارت خواهد کرد. هدف و منظور از فرانشیز (حد اغماض) حذف خسارت جزئی و علاقمند کردن بیمه گذار به مراقبت از مال بیمه شده و جلوگیری از طرح دعاوی جزئی و کم اهمیت می باشد، حد اغماض ممکن است چند درصد مال بیمه شده و یا اینکه مبلغ معین و ثابتی برای آن معین گردد. (۶)

۷ - شخص ثالث

به کسانی که خارج از رابطه قرارداد بیمه بین طرفین قرارداد (بیمه گر و بیمه گذار) می باشند به خصوص زیان دیده از حوادث ناشی از اتومبیل، شخص ثالث گفته می شود. (۷)

۸ - سرنشین

در بیمه های اتومبیل، به هر کسی که در داخل اتومبیل باشد سرنشین گفته می شود. سرنشین شامل خود راننده یادارنده اتومبیل، اعضای تحت تکفل یا غیر تحت تکفل راننده یا دارنده وسیله نقلیه و یا مسافری و افراد بیگانه می باشد همین افراد می توانند از مصادیق شخص ثالث نیز قرار بگیرند. (۸)

۹ - حداقل بیمه

به موجب قانون بیمه اجباری مسؤولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل اشخاص ثالث مصوب ۴۷/۹/۲۶، حداقل بیمه در واقع همان حداقل پوشش بیمه یا به عبارت دیگر حداقل خسارت مورد تعهد بیمه گر می باشد که نباید با حق بیمه ای که بیمه گر به هنگام صدور و فروش بیمه نامه دریافت می دارد اشتباه شود. (۹)

۱۰ - بیمه مازاد ثالث

با تصویب قانون دیات بعد از انقلاب اسلامی و در رابطه بین رانندگان مقصر و زیان دیدگان از حوادث رانندگی که منجر به فوت یا جرح می گردد موجب طرح «بیمه مازاد ثالث» گردید بدین توضیح که شرکتهای بیمه طبق قانون بیمه اجباری و آیین نامه اجرایی آن با توجه درخواست بیمه گذار، بیمه نامه ای با حداقل پوشش و قیمت صادر می نمایند اما عده ای که دوراندیش هستند، بیمه نامه هایی با پوشش و قیمت بالاتر تقاضای می کنند و شرکتهای بیمه نیز بیمه نامه ای با پوشش بیشتر و با عنوان بیمه نامه شخص ثالث اجباری و مازاد صادر می نمایند و در صورتی که دارنده چنین بیمه نامه ای محکوم به پرداخت خسارت یا دیه گردیده باشد، شرکت بیمه گر خسارت یا دیه مازاد بر بیمه شخص ثالث را نیز می پردازد. (۱۰)

۱۱ - قائم مقام (اصل جانشین)

به موجب این اصل، بیمه گر می تواند پس از پرداخت غرامت به بیمه گذار، به نمایندگی و قائم مقامی از طرف وی شخص یا اشخاص ثالثی را که مسؤول خسارت وارده به بیمه گذار بوده اند، مورد تعقیب قانونی قرار داده و معادل وجوه پرداختی به بیمه گذار را از مسؤول خسارت وارده وصول نماید. (۱۱)

۱۲ - دارنده وسیله نقلیه

ماده یک قانون بیمه اجباری... دارندگان وسایل نقلیه موتوری را مسؤول جبران خسارت وارده می داند ولی باید توجه داشت که دارنده وسیله نقلیه ای که تصادف کرده است، همواره مالک اتومبیل نیست و چنانچه مالک، اتومبیل خود را اجاره داده باشد در این صورت شخصی که از اتومبیل اجاره ای استفاده می کند دارنده وسیله نقلیه شناخته می شود. همچنین اگر اتومبیل یا موتورسیکلت مورد سرقت

واقع شود و متصرف غیرقانونی تصادف نماید سارق و یا متصرف غیرقانونی تصادف نماید، سارق و یا متصرف غیرقانونی دارنده وسیله نقلیه محسوب است. (۱۲)

۱۳ - حوادث

اداره حقوقی قوه قضاییه در نظریه مشورتی شماره ۵۴۲۰ - ۷ - ۸۳/۷/۲۳ خود اعلام نموده است. منظور از اصطلاح حوادث، برخورد فیزیکی دو وسیله نقلیه موتوری به عنوان یکی از مصادیق عام حادثه می باشد و لذا شامل خسارات جانی و مالی ناشی از برخورد دو وسیله نقلیه زمینی غیر از مصداق مذکور نیز می شود. (۱۳)

۱۴ - مرور زمان

مرور زمان عبارت از گذشتن مدتی است که به موجب قانون پس از انقضای آن مدت دعوی شنیده نمی شود. به موجب ماده ۱۲ قانون بیمه اجباری مصوب ۱۳۴۷ مرور زمان دعاوی مربوط به بیمه از تاریخ وقوع حادثه به مدت دو سال می باشد. ضمناً به موجب ماده ۱۵ قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶ - بیمه گذار باید وقوع حادثه را منتهی در ظرف پنج روز به اطلاع بیمه گر برساند والا بیمه گر مسؤول نخواهد بود مگر آنکه بیمه گذار ثابت کند که به واسطه حوادثی که خارج از اختیار او بوده است اطلاع به بیمه گر در مدت مقرر برای او مقدور نبوده است.

۱۵ - نفع بیمه ای

نفع بیمه ای عبارت از ذینفع بودن بیمه گذار در بقاء مورد بیمه می باشد و به عبارت دیگر در سالم ماندن مورد بیمه و زیان نرسیدن به آن ذینفع است و همین امر موجب می شود که تا حد امکان از ورود خسارت و زیان به مورد بیمه جلوگیری نماید و علیهذا بیمه گر در هنگام تنظیم بیمه نامه باید از ذینفع بودن بیمه گذار مطمئن باشد. (۱۴)

گفتار دوم: خسارات شخص ثالث

یک - به موجب رأی اصراری ۱۸ - ۷۷/۹/۱۰ هیأت عمومی دیوان عالی کشور، ملاک پرداخت خسارت ثالث از جانب شرکت بیمه، قرارداد منعقد بین بیمه گر و بیمه گذار است، بنابراین اگر بیمه - گذار وسیله نقلیه خود را به کمتر از خسارت وارده به اشخاص بیمه نماید، شخصاً مسؤول پرداخت

خسارت مازاد بر قرارداد می‌باشد. همچنین اگر مقصر حادثه در مقام تعیین دیه مثلاً نقره را انتخاب کند شرکت بیمه گر تکلیفی برای پرداخت قیمت بیش از دیه نقره را نخواهد داشت. (۱۵)

دو - معمولاً شرکتهای بیمه با شخصی که فاقد گواهینامه رانندگی است قرارداد بیمه اتومبیل و بیمه اشخاص ثالث منعقد نمی‌کنند و چنانچه در جریان برخورد دو وسیله نقلیه موتوری راننده وسیله نقلیه مقصر حادثه فاقد گواهی نامه مزبوره باشد از پرداخت خسارت به راننده زیان دیده خودداری می‌کنند ولی به موجب نظریه مشورتی شماره ۸۷۲۵ - ۷ - ۸۲/۲/۶ اداره کل حقوقی و تدوین قوانین قوه قضاییه، مستنداً به ماده یک قانون بیمه اجباری مسؤولیت مدنی، دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل اشخاص ثالث، بیمه گر وسیله نقلیه مقصر، مسؤول پرداخت خسارت وارده به اشخاص ثالث بوده و حتی فاقد گواهی نامه رانندگی بودن موجب ساقط شدن تکلیف بیمه گر و عدم پرداخت خسارت به شخص ثالث نمی‌باشد، مگر اینکه شخص ثالث خود مقصر حادثه باشد و یا در قرارداد بیمه به این امر تصریح شده باشد که در این صورت هیچگونه مسؤولیتی متوجه راننده و در نتیجه شرکت بیمه نخواهد بود و عدم پرداخت خسارت در مواردی است که اتومبیل به طریق غیرقانونی نظیر سرقت و خیانت در امانت در اختیار کسی قرار گیرد و یا اینکه مالک وسیله نقلیه را در اختیار شخص فاقد گواهی نامه رانندگی قرار داده باشد که در چنین صورتی، اگر راننده مقصر حادثه باشد، شرکت بیمه خسارت شخص ثالث را پرداخته و پس از آن برای وصول آن به شخص واگذار کننده مراجعه می‌نماید (۱۶)

سه - جمع بین بیمه گذار و شخص ثالث مانع از پرداخت خسارت به شخص ثالث نمی‌باشد در این خصوص به نمونه عملی زیر اشاره می‌شود:

دو اتوبوس دارای بیمه نامه شخص ثالث متعلق به شرکت واحد با یکدیگر تصادف نموده و کاردان فنی احد از رانندگان را مقصر تشخیص داده است آیا در این حالت بیمه گذار (شرکت واحد) می‌تواند از بیمه گر با توجه به بند الف ماده ۲ قانون بیمه اجباری مسؤولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در قبال شخص ثالث مصوب ۱۳۴۷ - از محل بیمه شخص ثالث، از شرکت بیمه گر مطالبه خسارت نماید یا خیر؟

اکثریت قضات دادگاه‌های حقوقی ۲ تهران در تاریخ ۶۱/۳/۲۱ چنین اعلام نظر نموده‌اند:

تعلق دو اتومبیل مذکور به بیمه گذار مانع استفاده او به عنوان ثالث از حق بیمه و مطالبه خسارت برای اتومبیل زیان دیده از بیمه گر نیست زیرا قرارداد بیمه به اعتبار تعداد اتومبیل های بیمه شده منعقد به عقود متعدد می گردد و یک شخص در عین حال که بیمه گذار است از حیث اتومبیل زیان دیده می تواند شخص ثالث نیز تلقی شود و از بیمه گر مطالبه خسارت نماید و با توجه به اینکه بیمه گر نیز می تواند به راننده متخلف برای جبران خسارت مراجعه کند تصور تبانی از حیث وحدت بیمه گذار و شخص ثالث منتفی است. (۱۷)

چهار - به موجب نظریه مشورتی شماره ۷۳۴ مورخ ۸۱/۴/۱ اداره حقوقی قوه قضاییه با توجه به ماده یک قانون بیمه اجباری، مسؤولیت مدنی دارندگان وسایط نقلیه... در مقابل اشخاص ثالث و اینکه در قانون مجازات اسلامی نیز مقررات خاص در مورد تصادفات وجود دارد که براساس این مقررات، راننده یا متصدی وسیله نقلیه موتوری که مقصر در بروز حادثه بوده مسؤول پرداخت کلیه خسارت و دیه و تحمل کیفر می باشد علیهذا برای تشخیص اینکه چه کسی مسؤولیت جبران خسارت وارده به اشخاص ثالث را دارد باید طبق مقررات آیین نامه راهنمایی و رانندگی و قانون مجازات اسلامی اقدام شود و احضار مالک یا دارنده اتومبیل به دعوی و اعمال قانون نسبت به وی مطالبه دیه و خسارات از او فاقد وجهه قانونی است. (۱۸)

پنج - به موجب نظریه مشورتی شماره ۶۷۲۴ - ۷ مورخ ۷۲/۹/۲۵ اداره حقوقی در صورت طرح دعوی مطالبه خسارت از طرف زیان دیده و صدور حکم به پرداخت خسارت به نفع خواهان، چنانچه زیان دیده وجهی از محل بیمه دریافت کرده باشد با اعلام آن به دادگاه وجه مزبور توسط دادگاه محاسبه و اگر بعد از صدور حکم اعلام شده باشد از محکوم به کسر و محاسبه می شود و صدور قرار رد دعوی در چنین موردی موقعیت قانونی ندارد. (۱۹)

شش - با توجه به صراحت بند ج ماده ۲ قانون بیمه اجباری... همسر و پدر و مادر و اولاد و اولاد اولاد (نوه) و اجداد، تحت تکفل بیمه گذار محسوب است و از لحاظ قانون فوق، شخص ثالث تلقی نمی گردد و خسارتی به آنان پرداخت نمی شود ولی به موجب نظریه مشورتی شماره ۵۴۲۰ - ۷ - ۷۳/۷/۲۳ اداره کل حقوقی و تدوین قوانین قوه قضاییه، چنانچه والدین و اولاد و نوادگان بیمه گذار تحت تکفل بیمه گذار نبوده باشند شخص ثالث تلقی و پرداخت خسارت از طرف شرکت بیمه به آنان

بلااشکال است. (۲۰)

هفت - قانونگذار با وضع شق ۴ ماده ۴ قانون بیمه شخص ثالث از کسانی که وسیله نقلیه موتوری را من غیر حق متصرف شده‌اند یا گواهی نامه رانندگی ندارند حمایت نمی‌کند علیهذا با توجه به نحوه تنظیم شق مذکور که از خسارت وارده به متصرفین غیرقانونی وسایط نقلیه موتوری یا به رانندگان فاقد گواهی نامه سخن می‌گوید، هر دو راننده طرف مقابل است که با وسیله نقلیه بیمه شده تصادف کرده است و همان گونه که از عنوان قانون هم پیدا است بیمه گر خسارت وارده به شخص ثالث را جبران می‌کند. علیهذا عبارت خسارات وارده به شخص شق ۴ ماده ۴ معطوف به ثالث می‌باشد و لاغیر. (نظریه مشورتی شماره ۶۸۴۰ - ۷ مورخ ۷۶/۱۰/۲۴ - اداره کل حقوقی و تدوین قوانین قوه قضاییه) (۲۱)

هشت - مواد ۷۱۴ و ۷۱۸ قانون مجازات اسلامی مقرر نموده است که دیه را فقط از راننده مقصر مطالبه نمایند نه از مالک و با فرض مطلع نبودن از نداشتن پروانه رانندگی موضوع از مصادیق ماده ۷۲۳ قانون مجازات اسلامی است و مالک در حد معاونت در رانندگی بدون پروانه مسؤولیت جزایی دارد و چنانچه مالک وسیله نقلیه را در مقابل اشخاص ثالث بیمه نکرده باشد تأثیری در مسؤولیت راننده مقصر و پرداخت دیه نخواهد داشت و مالک در صورت اطلاع از بی گواهی‌نامه بودن راننده در حد معاونت در رانندگی بدون پروانه مسؤولیت جزایی دارد و لاغیر. (نظریه ۱۷۷۵ - ۷ مورخ ۷۷/۳/۲۴ - اداره کل حقوقی) (۲۲)

نه - به موجب نظریه ۵۸۲۸ - ۷ مورخ ۸۲/۷/۱۴ اداره کل حقوقی و تدوین قوانین قوه قضاییه، با توجه به اینکه قرارداد بیمه بین بیمه گر و بیمه گذار تنظیم می‌شود علیهذا به موجب حکم دادگاه، محکوم علیه مسؤول پرداخت دیه مورد حکم می‌باشد و محکوم له در این رابطه تکلیفی به مراجعه به شرکت بیمه جهت دریافت خسارت و یا دیه ندارد.

ضمناً با توجه به اینکه شرکت بیمه متعهد شده است که مبلغ معینی را درخصوص دیه بپردازد علیهذا چنانچه مبلغ مذکور در قرارداد بیمه با قیمت یوم الاداء دیه متفاوت باشد محکوم له می‌تواند مازاد را از محکوم علیه مطالبه نماید و نوسانات قیمت دیه در بازار، اثری در قرارداد بیمه ندارد. (۲۳)

ده - در مواردی که زیان دیده عالمأ عامدأ فرم چایی شرکت بیمه گر را امضاء و اعلام نموده است که تمامی دیه و ضرر و زیان و حقوق متعلقه را دریافت نموده است با توجه به اینکه چنین سندی محمول بر صحت تلقی و مستندأ به ماده ۱۳۰۱ قانون مدنی به ضرر امضا کننده به عنوان دلیل است و زیان دیده نیز اعلام نموده است که هیچ گونه ادعایی در آینده بر علیه بیمه گر نخواهد داشت علیهذا طرح ادعای اشتباه در وصول مبلغ دریافتی علیه شرکت بیمه گر و یا محکوم علیه مسموع نبوده و موضوع از شمول ماده ۲۰۰ قانون مدنی خارج است. (نظریه مشورتی شماره ۸۵۸۳ - ۷ مورخ ۱۵/۱۰/۸۲ اداره کل حقوقی قوه قضاییه) (۲۴)

یازده - در مواردی که شرکت بیمه به قائم مقامی از بیمه گذار (مقصر حادثه) اقدام به پرداخت خسارت می نماید، چنانچه مبلغ پرداخت شده به زیان دیده کمتر از میزان خسارت وارده بوده باشد، زیان دیده می تواند برای مطالبه مابه التفاوت به مقصر مراجعه نماید مگر آنکه با دریافت خسارت از شرکت بیمه این حق را از خود سلب کرده باشد. (نظریه مشورتی شماره ۴۵۲ - ۱۷ مورخ ۲۸/۶/۸۳ اداره کل حقوقی قوه قضاییه) (۲۵)

دوازده - سؤال شده است که آیا رسیدگی به ایراد صدمه غیر عمدی و شبه عمدی موضوع مواد ۷۱۶ و ۷۱۷ قانون مجازات اسلامی با رعایت نصاب دیه تا یک میلیون تومان در صلاحیت رسیدگی شوراها می باشد یا خیر؟

و کمیسیون آموزش شوراها حل اختلاف چنین پاسخ داده اند:

«با توجه به اینکه در قسمت (ب) ماده ۷ آیین نامه اجرایی ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه به صلاحیت شورا در رسیدگی جزایی به دیه اشاره ای نشده است لذا رسیدگی به چنین مواردی در صلاحیت شوراها حل اختلاف نمی باشد.» (۲۶)

قابل ذکر است رسیدگی به مطالبه دیه در قالب دعوای مدنی در حدود نصاب تعیین شده و مازاد آن با تراضی طرفین در شورای حل اختلاف بلامانع است.

سیزده - سؤال دیگری نیز به این شرح مطرح شده است که آیا شورای حل اختلاف برای رسیدگی به جرایمی که قسمتی از مجازات داخل و قسمتی خارج از صلاحیت ایشان است، صلاحیت دارند مثلاً برای جرمی مجازات جزای نقدی یا شلاق تعیین گردیده که در فرض تعیین مجازات نقدی

شورا صالح و در صورت تعیین شلاق شورا فاقد صلاحیت رسیدگی است؟ کمیسیون آموزش شوراهای حل اختلاف چنین پاسخ داده است:

«ملاک تعیین صلاحیت کل مجازات است و جزء یا قسمتی از مجازات مقرر در قانون نمی تواند ملاک صلاحیت قرار گیرد.» (۲۷)

گفتار سوم: شناخت انواع مختلف قراردادهای بیمه‌ای

۱ - بیمه‌های اتومبیل

معمولاً کلیه حوادث و تصادفات رانندگی که مابین دو اتومبیل اتفاق می افتد به طور کلی سه حالت زیر را دارد:

- ۱ - راننده مقصر بوده و زیان دیده مالی و جانی کاملاً بی تقصیر است.
- ۲ - زیان دیده مقصر بوده و راننده کاملاً بی تقصیر است.
- ۳ - راننده و زیان دیده هر دو در ایجاد حادثه مقصر می باشند و بدیهی است که تعیین هر یک از حالات سه گانه مذکور برعهده مرجع ذیصلاح (راهنمایی و رانندگی) است ولی در صورت عدم توافق زیان دیده یا مقصر، نتیجه گیری از حادثه براساس گزارش مأمورین راهنمایی و رانندگی با مرجع قضایی بوده و در صورت طرح پرونده در شورای حل اختلاف، برعهده مرجع اخیر می باشد. شرکتهای بیمه به منظور جبران حوادث ناشی از تردد وسایل نقلیه موتوری معمولاً چهار نوع خدمات بیمه‌ای ارائه می نمایند که عبارتند از:

الف. بیمه شخص ثالث (بیمه اجباری مسؤولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری، زمینی در مقابل اشخاص ثالث) ب. بیمه سرنشین ج. بیمه بدنه اتومبیل د. بیمه مازاد بر مسؤولیت مدنی ثالث «دیه»

مبحث اول: بیمه شخص ثالث

این نوع بیمه به موجب قانون بیمه اجباری مسؤولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل اشخاص ثالث مصوب ۱۳۴۷/۱۰/۲۹ و آیین نامه اجرایی آن به شماره ۲۴۸۰۸ مورخ

۱۳۴۷/۱۲/۲۹ و تصویب نامه اصلاحی ۹۸۱۶ مورخ ۱۳۴۸/۳/۱۷ بین بیمه گر و بیمه گذار بر قرار و منعقد می شود، ولی اشخاص زیر شخص ثالث تلقی نمی شوند:

الف. راننده ای که حادثه منحصرأ به علت خطای او به وجود آمده است و یا فاقد گواهی نامه رانندگی باشد ولی در صورت تصادف دو وسیله نقلیه اگر هر دو راننده (و یا چند راننده) مقصر باشند در مقابل یکدیگر شخص ثالث محسوب می شوند.

علت این استثنا آن است که راننده یا رانندگان وسیله نقلیه دقت کافی را در رانندگی داشته باشند و بدانند که در صورت مقصر بودن، وجهی بابت بیمه به آنان پرداخت نخواهد شد.

ب. کارکنان بیمه گذار مسؤول حادثه، در حین انجام کار (انجام وظیفه) علت این استثنا نیز آن است که خساراتی که در حین انجام کار در کارگاه به کارکنان وارد می شود تحت پوشش تأمین اجتماعی قرار می گیرد.

ج. همسر، پدر یا مادر و اولاد تحت تکفل بیمه گذار، علت این استثناء نیز آن است که در صورت ایراد خسارت به آنان، تحمل خسارت بر دوش دارنده وسیله نقلیه خواهد بود و افراد نزدیک خانواده که تحت تکفل او می باشند در حکم خود بیمه گذار می باشد. (۲۸)

مبحث دوم: بیمه سرنشینان

در تصادفاتی که به ایراد خسارت مالی و جرح و یا فوت سرنشینان وسیله نقلیه منجر می شود چنانچه شرکت بیمه، سرنشینان اتومبیل را هم بیمه کرده باشد، در صورت بروز خسارت جرح و یا فوت سرنشین، شرکت بیمه نسبت به جبران خسارت وارده و یا دیه اقدام خواهد کرد بدیهی است که میزان تعهدات شرکت بیمه در مورد جبران خسارت، براساس توافق طرفین (بیمه گر و بیمه گذار) و یا براساس حق بیمه دریافتی تعیین می شود و ارتباطی به دیه کامل ندارد و میزان دیه نیز هر سال از سوی مراجع قضایی اعلام می شود.

در مورد بیمه سرنشین نیز خسارات ناشی از قوه قاهره (فورس ماژور) از قبیل جنگ و زلزله و سیل و خسارت وارده، به محمولات وسیله نقلیه مورد بیمه و خسارات ناشی از تشعشعات اتمی و خسارت وارده به متصرفین غیرقانونی وسیله نقلیه (نظیر سرقت و خیانت در امانت و یا راننده فاقد

گواهی نامه) و خسارت ناشی از محکومیت جزایی و پرداخت جریمه و خسارت ناشی از حوادثی که در خارج از کشور اتفاق می افتد از شمول بیمه سرنشین مستثنی است. (۲۹)

مبحث سوم - بیمه بدنه (تومبیل

به موجب این بیمه نامه، مالک اتومبیل وسیله نقلیه خود را در قبال خسارت وارده بیمه می نماید و شرکت بیمه براساس قرارداد و شرایط بیمه نامه، نسبت به جبران خسارات وارده اقدام می نماید. بیمه بدنه شامل خسارات وارده در اثر تصادف دو وسیله نقلیه و یا بر اثر اصابت جسم دیگری نظیر سقوط سنگ از کوه و یا سقوط اتومبیل، و یا آتش سوزی و انفجار و سرقت اتومبیل می گردد. همچنین لوازم یدکی اصلی اتومبیل که همراه اتومبیل و براساس کاتالوگ از کارخانه داده می شود و پرداخت هزینه عادلانه حمل و نقل و نجات اتومبیل از صحنه حادثه و خسارات وارده در جریان حمل و نقل (نظیر حمل با جرثقیل) نیز می گردد. در بیمه بدنه نیز مواردی از شمول آن مستثنی شده اند که عبارتند از خسارت ناشی از کهنگی و آسیب وارده به لاستیک ها (جز در مورد آتش سوزی) که آن هم به میزان ۵۰ درصد پرداخت می شود و کاهش ارزش وسیله نقلیه در اثر بروز حادثه و حوادث غیرمترقبه و فورس ماژور نظیر جنگ و انقلاب و اعتصاب و زلزله و سیل و خسارت ناشی از تشعشع اتمی و خسارت ناشی از رانندگی بدون داشتن گواهی نامه رانندگی و همچنین رانندگی در حین مستی و شرط بندی و حمل کالاهای خطرناک و سریع الاشتعال (نظیر نفت و بنزین و مواد شیمیایی) مگر آنکه بین بیمه گر و بیمه گذار توافق شده باشد. (۳۰)

مبحث چهارم: بیمه مازاد بر مسؤولیت مدنی ثالث «دیه»

بیمه مازاد ثالث که با عنوان بیمه مازاد دیه یا تا حد دیه نیز نامیده می شود، یکی از انواع دیه مسؤولیت می باشد. اصولاً بیمه دیه پوشش مستقلی نیست و به تبع بیمه نامه شخص ثالث صادر می شود، به همین جهت است که بیمه دیه شرایط عمومی جداگانه ای نداشته و از همان شرایط عمومی بیمه شخص ثالث پیروی می کند و به عنوان بیمه تکمیلی شخص ثالث اجباری به کار می رود. ولی

خود بیمه مازاد ثالث اختیاری است، مسؤلیت راننده وسیله نقلیه مورد بیمه در مقابل اشخاصی که در اثر حوادث ناشی از وسیله نقلیه مذکور دچار صدمات بدنی اعم از فوت و نقص عضو و یا جرح می‌شوند معادل دیه تعیین شده برای موارد مذکور است. البته ملاک تشخیص مسؤل حادثه، میزان دیه و اشخاصی که دیه به آنها تعلق می‌گیرد و همچنین هزینه معالجه، رأی صادره از محاکم قضائی است و چنانچه قبل از صدور حکم از طرف راننده به افراد صدمه دیده یا وراث متوفی وجهی پرداخت شده باشد، از مبلغ دیه کسر خواهد شد. تعهد بیمه‌گر نیز با توجه به قانون دیات تعیین خواهد گردید ولی در هر صورت تعهد بیمه‌گر در خسارتهای بدنی شخص ثالث از مبلغ معین در قرارداد برای هر نفر در هر حادثه تجاوز نخواهد کرد و با توجه به اینکه مبلغ این تعهد به مراتب کمتر از مبلغ دیه تعیین شده و مخصوصاً در مورد افراد فوت شده در اثر حادثه رانندگی است، علیهذا افراد دوراندیش با پرداخت مبلغ اضافه بر قرارداد بیمه شخص ثالث اقدام به قرارداد تکمیلی دیگر به نام بیمه مازاد بر شخص ثالث یا بیمه مازاد تا حد دیه می‌نمایند. مثلاً اگر در قرارداد بیمه شخص ثالث مسؤلیت شرکت بیمه‌گر در مقابل هر نفر ۱۲ میلیون تومان بوده باشد، در صورت وقوع حادثه بیمه‌گر همان ۱۲ میلیون تومان را می‌پردازد و اگر شخص بیمه مازاد ثالث نداشته باشد باید بقیه دیه را خود بپردازد ولی در صورت انعقاد قرارداد بیمه مازاد بر ثالث (تا حد دیه) شرکت بیمه‌گر کل مبلغ دیه تعیین شده به وسیله دادگاه را خواهد پرداخت، ضمناً خسارت زیان دیده خارج وسیله نقلیه بیمه شده اعم از عابر پیاده یا سرنشین وسیله نقلیه دیگر، کلاً توسط شرکت بیمه‌گر پرداخت می‌شود. (۳۰ مکرر)

۲ - بیمه آتش سوزی

در تعریف آتش سوزی؛ در بیمه نامه چنین آمده است: آتش سوزی عبارت است از ترکیب هر ماده با اکسیژن به شرط آنکه با شعله همراه باشد، در این نوع از بیمه، بیمه گذاران برای حفظ و حراست از منازل مسکونی و یا اماکن تجاری مورد استفاده خود با شرکت‌های بیمه اقدام به انعقاد قرارداد بیمه می‌نمایند در بیمه نامه‌های آتش سوزی نه تنها خسارت مستقیم از آتش سوزی بلکه خسارت ناشی از حرارت و دود و آب و مواد شیمیایی جهت اطفاء حریق و یا خراب شدن مورد بیمه نیز تحت پوشش بیمه آتش سوزی قرار دارد.

در بیمه نامه‌های آتش سوزی نیز خسارت ناشی از جنگ و انقلاب و کودتا و اقدامات نظامی و

انتظامی و زلزله و سیل و صاعقه و آتشفشان و فعل و انفعالات هسته‌ای و اتمی تحت پوشش بیمه نامه آتش سوزی قرار نمی‌گیرد و همچنین خسارات وارده به مسکوکات و پول و اوراق بهادار و فلزات و جواهرات و سنگ‌های قیمتی و اسناد و نسخه‌های خطی و یا هزینه بازسازی آنها از شمول بیمه- های آتش سوزی مستثنی شده‌اند. (۳۱)

۳- بیمه حوادث

افراد جامعه در معرض خطرات گوناگون قرار دارند و وقوع یک حادثه ناگوار ممکن است که نظام اقتصادی یک خانواده را بر هم بزند. خطرات ناگهانی ناشی از عوامل خارجی که بدون اراده بیمه شده منجر به صدمه بدنی یا فوت او شود مانند غرق شدن و خفگی، تأثیر اتفاقی گازها، برق گرفتگی صدمات وارده در اثر مواد شیمیایی نظیر اسیدها، صدمات ناشی از هاری و کزاز تحت این نوع بیمه نامه‌ها قرار می‌گیرد و در صورت توافق بیمه گر و بیمه‌گذار خطرات ناشی از قوه قاهره (فورس ماژور) نظیر زلزله و سیل و صاعقه و آتشفشان و جنگ و شورش و بلوا نیز با پرداخت حق بیمه اضافی می- تواند تحت پوشش این نوع بیمه‌نامه‌ها قرار بگیرد. در این نوع از بیمه نامه‌ها، حوادث صدمات بدنی و یا فوت از قبیل خودکشی اقدام به خودکشی و صدمات عمدی که به وسیله خود بیمه گذار وارد می- شود و ارتکاب جرایم منجر به ایراد خسارت و استعمال مواد مخدر بدون تجویز پزشک و حوادث ناشی از مستی و تشعشعات اتمی و ابتلاء به جنون از شمول بیمه‌نامه استثناء شده‌اند. (۳۲)

۴- بیمه مسؤولیت مدنی (پزشکی)

بیمه نامه‌های مسؤولیت دارای انواع زیادی است که از جمله آنها می‌توان مسؤولیت مدنی (پزشکی) را نام برد و موضوع این بیمه نامه عبارت است از جبران مسؤولیت مدنی بیمه گذار ناشی از قصور و غفلت وی در انجام امور پزشکی که منجر به ورود صدمات جسمانی، روانی و یا فوت اشخاص ثالث می‌گردد. در این نوع از بیمه نامه ممکن است شرط شود که بیمه گر مکلف به تأمین هزینه‌های حقوقی ناشی از طرح دعوی مسؤولیت نیز باشد زیرا امکان دارد که بین بیمه گذار و زیان‌دیده و یا اولیاء دم شخص متوفی اختلافی پیش آید و موضوع منجر به طرح دعوی و شکایت بر علیه پزشک بیمه گذار گردد که در چنین مواردی شرکت بیمه گر خسارات ناشی از طرح دعوی و شکایت بر علیه پزشک را نیز خواهد پرداخت. در بیمه نامه مسؤولیت مدنی پزشکی نیز مواردی از

شمول آن مستثنی شده‌اند که عبارتند از پرداخت خسارت خارج از تخصص پزشک بیمه گذار و معالجه و مداوای عمل جراحی پس از استفاده از مواد مخدر یا داروهای خواب آور و یا صرف مشروبات الکلی به وسیله بیمه گذار و غرامت حاصله ناشی از هرگونه معالجه و مداوا و یا جراحی برخلاف قوانین و مقررات جاری کشور و غرامت ناشی از بیهوشی در خارج از محیط بیمارستان و خسارت ناشی از دعوی عدم النفع (از دست دادن منافع احتمالی به وسیله زیان‌دیده) و خسارت ناشی از انجام هرگونه مداوا و معالجه و جراحی در مورد منسوبین نسبی و سببی، و انجام هرگونه مداوا و معالجه و جراحی به منظور زیبایی، لازم به توضیح است که در این نوع از بیمه نامه تعهد بیمه گر در مورد دیه به میزان تعیین شده از طرف مراجع قضایی و در مورد جبران خسارت نیز تا میزان و مبلغ مندرج در قرارداد خواهد بود. (۳۳)

۵ - بیمه مسؤولیت مدنی (مهندس)

بیمه نامه‌های مهندسی کاربرد فراوانی در دنیای امروز دارند. در ساخت پروژه‌های سنگین نظیر پروژه‌های مسکونی، اداری، بیمارستانها و کارخانجات و نیروگاهها و فرودگاهها، سد ها و تونل ها و بزرگراهها، ایجاد کانالها و نصب ماشین آلات صنعتی در کارخانجات و ریزش ساختمانها و خطرات اسکلت‌های فلزی ساختمانهای بلند و... ممکن است که پروژه مواجه با خسارات متعددی نظیر آتش سوزی و سیل و طوفان و زلزله و صاعقه گردد و برای جبران خسارت ناگزیر باید تحت پوشش بیمه - ای به نام بیمه‌نامه‌های مهندسی قرار بگیرد، به خصوص که منابع تأمین کننده اعتبار این گونه پروژه - ها غالباً بانکها می‌باشند و بانکها نیز حاضر به تأمین اعتبار و یا سرمایه گذاری نمی‌شوند مگر اینکه مطمئن باشند که با استفاده بیمه گذار از این نوع بیمه نامه‌ها، سرمایه آنها مواجه با اشکال و تهدید نخواهد شد. می‌توان گفت که این نوع بیمه نامه، بیمه تمام خطر است و کلیه خطرات متداول در این زمینه را در برمی‌گیرد.

در این نوع از بیمه نامه‌ها نیز خطرات ناشی از جنگ و عملیات خصمانه و انقلاب و اعتصاب کارگران و ضبط و مصادره اموال و واکنش‌های هسته‌ای و اتمی و تعطیل تمام یا قسمتی از کار و هزینه‌های رفع نواقص ساختمانی و فرسودگی و پاره شدن و فساد در اثر مواد شیمیایی یا زنگ زدگی و عدم اجرا و لغو قرارداد و خسارتهای وارد، به پرونده‌ها و نقشه‌ها و دفاتر و صورت حسابها و اختلال

در کار تأسیسات و ماشین آلات و خسارت ناشی از نقشه غلط از شمول بیمه نامه مستثنی می‌باشند، مدت اعتبار این بیمه نامه شروع فعالیت و تخلیه کالا در محل اجرای پروژه و شروع آن آغاز و پس از تکمیل و تحویل مورد بیمه پایان می‌یابد ولی روز آزمایش در نصب ماشین آلات نیز که معمولاً چهار هفته است تحت پوشش بیمه‌ای قرار دارد. (۳۴)

۶ - بیمه درمان

از آنجایی که علم پزشکی با وجود پیشرفت فراوان آن نتوانسته است بر بیماریها غلبه نماید و انسانها همواره در معرض خطر بیماری‌های مختلف قرار دارند و جهت بهبودی و مداوای خود ناگزیر از پرداخت هزینه‌های مربوط به ویزیت و دارو و هزینه‌های بیمارستان و اعمال جراحی می‌باشند علیهذا استفاده از بیمه‌های درمانی یکی از نیازمندی‌های اساسی جامعه امروزی است.

در تعریف بیماری گفته شده است که «بیماری یا مرض عبارت است از هرگونه عارضه جسمی و تغییر نامساعد و اختلال در اعمال عادی و طبیعی اعضاء و جهازهای مختلف بدن که از سوی مراجع پزشکی قابل تشخیص باشد و ارتباطی با اعمال ارادی بیمه شده نداشته باشد» و تعهدات بیمه گر عبارت است از جبران کلیه هزینه‌های درمانی و بیمارستانی بیمه شده براساس شرایط قراردادهای، که با رعایت فرانشیز قابل پرداخت می‌باشد. (۳۵)

استثنائات این نوع بیمه نیز عبارتند از اعمال جراحی که به منظور زیبایی و یا رفع و کاهش عیب و نواقص مادرزادی و هزینه عقیم شدن و سقط جنین و کلیه مواردی که برخلاف قوانین جاری مملکتی انجام می‌شود و هزینه‌های مربوط به بیماری روانی (به استثناء هزینه‌های مربوط به معالجه اعصاب) و هزینه‌های ناشی از وقوع جنگ و شورش و آشوب و هزینه‌های مربوط به تهیه شکم بند، جوراب واریس و اعضاء مصنوعی به منظور جبران نواقص مادرزادی و هزینه‌هایی که در اثر دخالت غیرمجاز در امور پزشکی انجام شده باشد (نظیر کارهای شکسته بندها) ولی لازم به یادآوری است که در اثر توافق با بیمه گر و پرداخت مبلغ حق بیمه اضافی می‌توان بعضی از موارد استثناء شده را نیز تحت پوشش بیمه درمانی قرار داد.

فصل سوم: قرارداد بیمه تابع شرایط و مقررات عمومی قراردادها

قرارداد بیمه تابع شرایط و مقررات عمومی قراردادها می‌باشد: هرچند در قانون مدنی نامی از عقد بیمه به میان نیامده است ولی با توجه به اینکه در قانون بیمه ایران مصوب ۱۳۱۶ - «ماده یک» از آن تحت عنوان عقد بیمه یاد شده است علیهذا ارکان و شرایط عقد بیمه همان شرایط چهارگانه مندرج در ماده ۱۹۰ قانون مدنی و مقررات عمومی قراردادها می‌باشند که عبارتند از: ۱ - قصد و رضای طرفین ۲ - اهلیت طرفین ۳ - موضوع معین ۴ - مشروعیت جهت معامله و بنابراین عقد بیمه همانند سایر عقود و قراردادها باید دارای شرایطی باشد که آن را شرایط صحت عقد می‌نامند و علیهذا برای انعقاد قرارداد بیمه وجود طرفین قرارداد (عقد) و وجود رشد و بلوغ و عقل و عدم ممنوعیت از تصرف در مال و اهلیت و تعیین شخص یا کالا یا وسیله‌ای که می‌خواهند آن را بیمه نمایند (موضوع بیمه) و تعیین موضوع خطر احتمالی قرارداد از ناحیه طرفین اعم از شخص حقیقی یا حقوقی و تعیین مبلغ حق بیمه و در صورت لزوم تعداد اقساط حق بیمه و نوع بیمه نامه و مشروعیت قرارداد لازم و ضروری است. بدیهی است در مورد اشخاص حقوقی (نظیر شرکتهای تجاری) ممنوع معامله نبودن شرکت (عدم اهلیت) و همچنین اختیار مدیرعامل یا نماینده شرکت جهت انعقاد قرارداد نیز الزامی است. همچنین از جمله شرایط صحت قرارداد تعیین زمان بیمه می‌باشد و چنانچه آغاز و پایان اعتبار بیمه نامه معلوم و مشخص نباشد قرارداد بیمه باطل خواهد بود. ضمناً بیمه عقدی لازم است و جز در مواد معین (که در قانون پیش بینی شده است) طرفین حق فسخ آن را ندارند و به محض انجام عقد، طرفین قرارداد ملزم به انجام تعهدات ناشی از عقد بیمه خواهند بود. در عرف بیمه گری و بیمه گذاری نیز فسخ قرارداد بیمه کمتر اتفاق می‌افتد.

فصل چهارم: اصول و ضوابط عقد بیمه

قراردادهای بیمه علاوه بر اینکه خصوصیات عقود مدنی را دارند دارای ضوابط و اصولی نیز می‌باشند که مختص عقد بیمه می‌باشد که به طور خلاصه به اصول و ضوابط مذکور اشاره می‌شود:

۱ - اصل حسن نیت

در قرارداد بیمه، طرفین موظفند که در تنظیم قرارداد و انجام تعهدات خود کمال حسن نیت را داشته باشند، طرفین باید تمام حقایق را که در محدوده اطلاعات آنان قرار دارد در اختیار همدیگر قرار بدهند به گونه‌ای که اعتماد متقابل به وجود آید و به همین جهت است که چنانچه مثلاً اظهارات بیمه گذار صحیح نبوده و یا اینکه بیمه گذار قسمتی از حقایق را پنهان کرده باشد و یا اظهارات کذب به نحوی باشد که از اهمیت موضوع خطر در نظر بیمه گر بکاهد عقد بیمه باطل می‌شود و چنانچه اظهار خلاف واقع از روی عمد نباشد و اظهار خلاف واقع بیمه‌گذار قبل از وقوع حادثه معلوم شود، بیمه گر حق فسخ قرارداد را دارد (مواد ۱۱ و ۱۲ و ۱۳ قانون بیمه) در مورد بطلان قرارداد نیز وجوه پرداختی بیمه گذار قابل استرداد نمی‌باشد. (۳۶)

۲ - اصل جبران خسارت

به موجب این اصل، بیمه گر حق ندارد وجهی بیش از خسارت وارده به بیمه گذار بپردازد و وضعیت مالی بیمه گذار نباید بهتر از زمان قبل از وقوع حادثه باشد زیرا کار بیمه حفظ دارایی بیمه گذار در مقابل خطراتی است که ممکن است ارزش آن را تقلیل دهد نه بیش از آن و به موجب ماده ۱۹ قانون بیمه ایران نیز مسؤولیت بیمه گر عبارت است از تفاوت قیمت مال بیمه شده قبل از حادثه با قیمت باقیمانده و بلافاصله پس از حادثه. لازم به توضیح است که اصل جبران خسارت مخصوص بیمه‌های اموال و مسؤولیت است و در مورد بیمه‌های اشخاص نظیر مرگ و نقص عضو، مصداق پیدا نمی‌کند زیرا حیات و زندگی انسان قابل تقویم به میزان مشخص پول نمی‌باشد. (۳۷)

۳ - اصل جانشینی

به موجب این اصل، بیمه گر می تواند پس از پرداخت خسارت به بیمه گذار، به نمایندگی از طرف وی، شخص یا اشخاصی را که مسؤؤل ایراد خسارت به بیمه گذار می باشند به نفع خود تعقیب و خسارت پرداختی به بیمه گذار را از وارد کنندگان خسارت و زیان مطالبه و وصول نماید، حق جانشینی موجب می شود که بیمه گذار نتواند از دو منبع (وارد کننده خسارت و بیمه گر) خسارت بگیرد، ماده ۳۰ قانون بیمه در این خصوص مقرر می دارد «بیمه گر در حدودی که خسارت وارده را قبول می کند، در مقابل اشخاصی که مسؤؤل وقوع حادثه یا خسارت هستند قائم مقام بیمه گذار خواهد بود و اگر بیمه گذار اقدامی کند که منافی با حق مزبور باشد، در مقابل بیمه گر مسؤؤل شناخته می شود. بیمه گر مسؤؤل پرداخت خسارت براساس قرارداد بیمه می باشد ولی اگر مراجع قانونی مسؤؤل حادثه را به بیش از مبلغ پرداختی بیمه گر محکوم کرده باشند، مازاد آن متعلق به بیمه شده و زیان دیده خواهد بود. (۳۸)

۴ - اصل احتمال

به موجب این اصل، بیمه گر ملزم به پرداخت خسارت احتمالی می باشد و از آنجایی که پیش بینی احتمالات در بیمه به صورت تقریبی و آماری است معیضاً محاسبه احتمالات یکی از اصول اساسی قرارداد بیمه می باشد مثلاً در بیمه آتش سوزی، این مسأله را که چند درصد امکان آتش سوزی دارد و یا اینکه با توجه به امکانات ایمنی ایجاد شده در اتومبیل و موقعیت محل و تعداد سرقت اتومبیل در یک شهر یا منطقه چقدر وجود دارد اقدام به تنظیم قرارداد بیمه سرقت اتومبیل می نمایند و یا مثلاً در بیمه عمر تعداد افرادی که در خلال مدت معین فوت کرده اند با توجه به جدول آماری تهیه شده، در تنظیم قرارداد بیمه نقش اساسی دارد. (۳۹)

۵ - اصل نفع بیمه ای

به موجب این اصل، باید ذینفع بودن بیمه گذار برای بیمه گر محرز بوده و بیمه گر مطمئن باشد که بیمه گر در انعقاد قرارداد بیمه ذینفع می باشد، زیرا نفع بیمه ای بیمه گذار موجب می گردد که او علاقمند به وقوع حادثه نباشد مثلاً در بیمه اتومبیل، هیچ مالک یا دارنده ای مایل نیست که در

اثر تصادف، خسارتی به اتومبیل وی وارد شود شایان ذکر است که تنها مالکین نیستند که نفع بیمه‌ای دارند، بلکه در مواردی غیر مالک نیز می‌تواند ذینفع بیمه‌ای باشد مثلاً مستأجری که ملکی را در اجاره دارد به خاطر جبران خسارت آتش سوزی، اقدام به انعقاد قرارداد بیمه با شرکت بیمه گر می‌نماید زیرا در صورت از بین رفتن و خرابی مورد اجاره حق کسب و پیشه وی دچار مخاطره می‌شود و یا مدتی از کسب و کار باز می‌ماند. (۴۰)

۶- اصل اتکائی

به موجب این اصل، بیمه گر صادر کننده بیمه نامه ظرفیت خود را محدود به مبلغ خاصی که توانایی پرداخت آن را دارد نمی‌نماید بلکه با شرکت‌های بزرگ دیگر بیمه که توانایی و سرمایه فراوانی دارند اقدام به انعقاد قرارداد بیمه اتکائی می‌نماید و بیمه گر اتکائی (شرکت بیمه دارنده سرمایه فراوان) در پرداخت خسارت و غرامت به زیان دیده سهیم می‌شود. این قرارداد که بین بیمه گر و بیمه گر اتکائی منعقد می‌شود ارتباطی به بیمه گذار ندارد و قرارداد مستقلی می‌باشد و در صورت تحقق خطر، بیمه گذار به بیمه گری که مستقیماً با آن قرارداد بیمه منعقد نموده است مراجعه می‌نماید ولی اگر بیمه گر دچار ورشکستگی و یا اعسار شده باشد در این صورت بیمه گر اتکائی «شرکت دارای سرمایه زیاد و طرف قرارداد بیمه گر» به میزان سهم خود در مقابل بیمه گر مسؤؤل پرداخت خسارت می‌باشد، بیمه‌های اتکائی معمولاً در بیمه‌های عمده نظیر بیمه کشتی و هواپیما انجام می‌شود.

فصل پنجم: مقرراتی از قانون مدنی مرتبط با مسؤولیت و قراردادهای

در قانون مدنی ایران که برگرفته از فقه اسلامی و متأثر از حقوق اروپایی است، صراحتاً از عقد بیمه و تعهدات ناشی از قرارداد مذکور نامی برده نشده است ولی مواد ۲۲۶ و ۲۲۷ و ۲۲۸ و ۲۲۹ و ۲۳۰ قانون مذکور درباره خسارات حاصله از عدم اجرای تعهدات صحبت می‌کند و در ماده ۳۰۷ قانون مذکور نیز که مربوط به ضمان قهری است از اتلاف و تسبیب سخن رفته و مواد ۳۲۸ و ۳۲۹ و ۳۳۰ قانون یاد شده درباره اتلاف و همچنین مواد ۳۳۱ و ۳۳۲ و ۳۳۳ و ۳۳۴ و ۳۳۵ قانون یاد شده نیز درباره تسبیب می‌باشد و بنابراین در مواردی از دعاوی مربوط به قراردادهای بیمه ملاک عمل و مورد استناد می‌باشد.

به موجب مواد مذکور چنانچه هرکس مال غیر را تلف و یا ناقص و یا معیوب کند حسب مورد باید مثل یا قیمت آن را بپردازد و ضامن نقص قیمت آن مال می‌باشد و هرکس موجبات تلف شدن مالی را ایجاد کند و شخص دیگری مباشر تلف شود مباشر مسؤول است نه مسبب مگر آنکه سبب اقوی از مباشر باشد و در تصادم بین دو اتومبیل و امثال آن مسؤولیت متوجه طرفی خواهد بود که تصادم در نتیجه عمد یا مسامحه او حاصل شده است و اگر طرفین تقصیر یا مسامحه کرده باشند هر دو مسؤول خواهند بود.

فصل ششم: قانون مسؤولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹ و رابطه آن با قراردادهای بیمه

مواد ۱ و ۲ و ۳ و ۴ و ۵ و ۶ و ۷ و ۱۱ قانون مسؤولیت مدنی عمدتاً درباره کسانی است که بدون مجوز قانونی عمداً و یا در اثر بی احتیاطی به جان و مال و یا هر حق دیگر اشخاص لطمه و ضرر وارد می کنند و همچنین نحوه جبران خسارت و میزان و طریقه و کیفیت جبران آن با توجه به اوضاع و احوال می باشد. ضرورت جبران خسارت وارده در فقه نیز پذیرفته شده است و یکی از این قواعد، قاعده «لاضرر و لااضرار فی الاسلام» می باشد، در مورد اتلاف مال غیر یا تسبیب، وجود یا عدم وجود عنصر عمد تأثیری ندارد تلف کننده و مسبب بروز حادثه اعم از اینکه عمدی باشد یا غیرعمدی مسؤول جبران خسارت وارده می باشد و نمونه بارز این نوع مسؤولیت در بیمه های اتومبیل و شخص ثالث مشاهده می شود. به عنوان مثال در نشست قضایی دادگستری زنجان این سؤال مطرح شده است که اگر سنگی از زیر چرخ وسیله نقلیه در حال حرکت خارج و به عابر اصابت کند و او را مصدوم نماید مسؤول کیست و تقصیر از چه لحاظ است نظر اقلیت مبنی بر این بوده است که در هر صورت موجب ضمان است و گروه تخصصی معاونت آموزشی قوه قضاییه در نشست (۱) جزایی خود نظر اقلیت را تأیید و استدلال نموده است که نگهداری و مراقبت از جاده و خیابانها اعم از آسفالت یا شوسه در خارج از محدوده شهر به عهده وزارت راه و ترابری و در داخل شهر به عهده شهرداری است و در صورتی که مراجع مذکور در انجام وظایف خود قصور یا تقصیر نمایند و این امر در دادگاه احراز شود مسؤولیت حقوقی حسب مورد برعهده مراجع یاد شده می باشد ولی چنانچه شخص معینی اقدام به انداختن سنگ در طرق و شوارع بنماید مسؤول خسارت وارده خواهد بود. لازم به توضیح است که نظر اکثریت نیز مبنی بر این بوده است که اگر به طور اتفاقی سنگ پرت شود و موجب بروز حادثه گردد راننده مسؤولیتی ندارد ولی اگر راننده به جاده خاکی و سنگلاخ منحرف شود و تعدی و تفریط نماید در آن صورت طبعاً ضامن خواهد بود. (۴۱)

در رویه قضایی نیز در مورد حفاریهای مربوط به لوله کشی و احداث کانالها، چنانچه پیمانکار مربوطه علایم هشدار دهنده نصب ننماید و یا روی گودال را نپوشاند و اتومبیلی یا شخصی در آن سقوط کند به طوری که موجب بروز خسارت گردد در این صورت پیمانکار مربوط محکوم به پرداخت خسارت می شود.

فصل هفتم: مقرراتی از قانون تجارت در رابطه با بیمه

بند ۹ ماده ۲ قانون تجارت «عملیات بیمه بحری و غیربحری» را از جمله معاملات تجاری می‌داند و صراحتاً از بیمه نام برده است. منظور از بیمه بحری بیمه دریایی و منظور از غیر بحری، بیمه‌های خارج از دریا می‌باشد. در بند ۱۰ ماده دو قانون تجارت نیز کشتی سازی و خرید و فروش کشتی و کشتیرانی داخلی یا خارجی و معاملات راجع به آنها نیز معامله تجارتی تلقی شده است و علیهذا حمل کالا از بندری به بندر دیگر نیز عمل تجاری محسوب است. غیر از بندهای ۹ و ۱۰ که مربوط به عملیات بحری و کشتی سازی و خرید و فروش آن و کشتیرانی داخلی و خارجی و معاملات مربوطه می‌باشد بندهای ۱ تا ۸ ماده ۲ نیز از جمله معاملات تجاری است. در ماده سه قانون تجارت نیز به معاملاتی اشاره شده است که یک تاجر به اعتبار تاجر بودن خود انجام می‌دهد و به عنوان معاملات تجاری تبعی نامیده می‌شود و برابر ماده مرقوم کلیه معاملات تاجر و معاملاتی که تاجر با غیر تاجر به منظور رفع حوائج تجاری انجام می‌دهد و همچنین کلیه معاملاتی که خدمه و یا شاگردان تاجر برای امور تاجر انجام می‌دهند از جمله معاملات تجاری محسوب است و اصولاً کلیه معاملاتی که یک تاجر انجام می‌دهد عمل تجاری محسوب است مگر اینکه ثابت شود مربوط به امور تجارت نیست. (۴۲)

و از آنجایی که شرکت‌های بیمه با ضوابط و مقررات بازرگانی اداره می‌شوند علیهذا عملیات بیمه گری نیز معامله تجاری به حساب می‌آید. مواد ۳۸۶ و ۳۸۸ قانون تجارت که در مورد مسؤولیت متصدیان حمل و نقل است درباره پرداخت خسارت در صورت تلف شدن یا گم شدن مال التجاره (کالا) می‌باشد و طرفین می‌توانند برای میزان خسارت مبلغ کمتر یا زیادتر از قیمت کامل کالا تعیین نمایند ولی اصولاً متصدی حمل و نقل مسؤول حوادث و تقصیراتی است که در مدت حمل و نقل واقع می‌شود اعم از اینکه خود مباشرت به حمل و نقل نماید و یا به وسیله نمایندگان خود این عمل را انجام دهد مگر اینکه متصدی حمل و نقل ثابت نماید که تلف شدن یا گم شدن کالا مربوطه به جنس کالا و یا تقصیر ارسال کننده یا مرسل الیه یا تعلیمات داده شده و یا مربوط به حوادثی بوده که هیچ متصدی مواظبی نیز نمی‌توانست از آن جلوگیری نماید.

فصل هشتم: موادی از قانون مجازات اسلامی مرتبط با بیمه

برابر ماده ۳۳۶ قانون مجازات اسلامی، هرگاه در اثر برخورد دو سوار وسیله نقلیه آنها مانند اتومبیل خسارت ببیند، در صورتی که تصادم و برخورد به هر دو نسبت داده شود و هر دو مقصر باشند یا هیچکدام مقصر نباشند، هرکدام نصف خسارت وسیله نقلیه دیگری را ضامن خواهد بود، خواه آن دو وسیله از یک نوع باشند یا نباشند و خواه میزان تقصیر آنها مساوی یا متفاوت باشد و اگر یکی از آنها مقصر باشد فقط مقصر ضامن است و برابر تبصره ماده مرقوم، تقصیر اعم است از بی احتیاطی و بی مبالاتی و عدم مهارت و عدم رعایت نظامات دولتی... و به موجب تبصره ماده ۳۳۷ قانون مجازات اسلامی نیز هرگاه دو وسیله نقلیه در اثر برخورد با هم باعث کشته شدن سرنشینان گردند در صورت شبه عمد راننده هر یک از دو وسیله نقلیه ضامن نصف دیه تمام سرنشینان خواهد بود و اگر برخورد یکی از آن دو شبه عمد و دیگری خطاء محض باشد ضامن برحسب مورد پرداخت خواهد شد و به موجب تبصره ماده ۳۳۷ مرقوم در صورتی که برخورد دو وسیله نقلیه خارج از اختیار راننده‌ها باشد مانند آنکه در اثر ریزش کوه و یا طوفان و دیگر عوامل قهری تصادم حاصل شود هیچگونه ضامن و مسؤولیتی در بین نیست. مواد ۷۱۴ و ۷۲۳ (فصل بیست و نهم) قانون مجازات اسلامی نیز که مربوط به جرایم ناشی از رانندگی است ارتباط کامل با انواع بیمه اتومبیل و پرداخت دیه دارد. بی مناسبت نیست که در مورد صدمات وارده در اثر حوادث وسیله نقلیه «اعم از جرح و نقص عضو و فوت» به بیمه مازاد بر دیه نیز اشاره شود، بدین توضیح که با توجه به مقررات قانون مجازات اسلامی و براساس رأی مراجع قضایی شخص مقصر ملزم به پرداخت دیه می‌باشد و لذا شرکت‌های بیمه با در نظر گرفتن محدودیت خسارت و غرامت مالی و جانی بیمه نامه شخص ثالث اقدام به ارائه بیمه نامه مازاد بر دیه با همان شرایط و چند شرط خاص دیگر می‌نمایند و تفاوت عمده آن با بیمه نامه شخص ثالث در این است که در این نوع بیمه نامه غرامت و خسارت براساس رأی دادگاه قابل پرداخت می‌باشد ولی با توجه به اینکه میزان غرامت مورد تعهد بیمه گر طبق قانون بیمه اجباری کافی نبوده و مسؤولیت کامل بیمه گذار را پوشش نمی‌دهد و میزان دیه تعیین شده بیشتر از میزان غرامت تعیین شده به وسیله قانون بیمه اجباری می‌باشد، علیهذا در بیمه مازاد بر دیه، تعهد بیمه گر برای جبران

خسارت معادل دیه کامل مردان تعیین می‌شود و چون در این نوع بیمه نامه محدودیتی از لحاظ افراد زیان دیده خارج از وسیله نقلیه مورد بیمه وجود ندارد و حداکثر غرامت برای فوت و نقص عضو و از کار افتادگی پرداخت می‌شود، بنابراین بیمه گذاران در بیمه مازاد بر دیه تأمین کافی دارند. لازم به توضیح است که استثنائات بیمه مازاد بر دیه همان استثنائات مربوط به بیمه شخص ثالث می‌باشد. (۴۳)

در این خصوص سؤالی در نشست قضایی دادگستری استان تهران بدین شرح مطرح شده است: «در مواردی که مصدوم بیش از دیه مقرره متحمل خسارت می‌شود آیا می‌تواند با تقدیم دادخواست ضرر و زیان هزینه‌های درمانی زائد بر دیه را مطالبه کند یا خیر؟ ضمناً در صورت استحقاق مدعی خصوصی آیا دادگاه می‌تواند با تعیین دیه، حکم به خسارت و ضرر و زیان زائد بر دیه را صادر نماید یاخیر؟ نظر اکثریت قضات دادگستری استان تهران بدین شرح اعلام گردیده است: «با توجه به آیه شریفه و اذا حکمتم بین الناس ان تحکموا بالعدل و نیز با التفات به قاعده لاضرر و لاضرار و بنای عقلاء مبنی بر قبح ظلم و نظریه فقهی حضرت آیت ... مرعشی در مجله قضایی و حقوقی دادگستری شماره ۱ درخصوص لزوم جبران ضرر وارده بر مجنی علیه، در صورتی که دیه مورد حکم کفاف هزینه‌های درمانی مصدوم را نکند دادگاه مکلف است در صورت تقاضای مدعی خصوصی حکم ضرر و زیان او را صادر کند ولو اینکه زاید بر دیه باشد.»

ضمناً نظر اقلیت بر این بوده است که در مورد صدمات غیر عمدی غیر از دیه چیز دیگری به مصدوم تعلق نمی‌گیرد و صدور حکم مازاد بر دیه ولو اینکه مربوط به هزینه درمانی باشد برخلاف موازین فقهی است. (۴۴)

فصل نهم: صندوق تأمین خسارت‌های بدنی

براساس ماده دهم قانون بیمه اجباری شخص ثالث، برای جبران زیان‌های بدنی وارده به اشخاص ثالث که به علت بیمه نبودن وسیله نقلیه، بطلان قرارداد بیمه، تعلیق قرارداد بیمه، تعلیق تأمین بیمه گر، فرار کردن یا شناخته نشدن مسؤؤل حادثه و یا ورشکستگی بیمه گر، صندوق مستقلى به نام «صندوق تأمین خسارت‌های بدنی» تأسیس می‌شود که به وسیله شرکت سهامی بیمه ایران اداره می‌شود. «این صندوق به موجب بند ۶ ماده ۵ قانون تأسیس بیمه مرکزی ایران، صندوق تأمین خسارت‌های بدنی به بیمه مرکزی ایران واگذار شده است» و مطابق ماده ۱۱ قانون بیمه اجباری شخص ثالث، درآمد صندوق از منابعی که به پیشنهاد دولت و تصویب کمیسیونهای دارایی مجلسین می‌رسد تأمین می‌گردد لازم به توضیح است که در زمان حاضر مجلس سنا وجود ندارد ولی مصوبات کمیسیون‌های مجلس شورای اسلامی باید به تأیید شورای نگهبان قانون اساسی برسد و در صورت اختلاف بین مجلس و شورای نگهبان نیز به تأیید مجمع تشخیص مصلحت نظام خواهد رسید و صندوق مذکور تنها مسؤؤل جبران خسارت‌های بدنی است که به علل مذکور در ماده ۱۰ قانون بیمه اجباری پرداخت خسارت از طرف بیمه‌گر مقدور نباشد و صندوق حق مراجعه به عامل زیان را دارد و در صورتی خسارت پرداخت می‌نماید که بیمه‌گذار نتواند از هیچ مرجعی خسارت بگیرد.

به موجب ماده ۶ آیین نامه صندوق تأمین خسارت‌های بدنی مصوب ۱۳۴۸/۴/۲۱ - اشخاص زیان‌دیده که به علل مذکور در ماده ۱۰ قانون بیمه اجباری، شخص ثالث نتوانند خسارت خود را از بیمه‌گران دریافت دارند می‌توانند ظرف ده روز از تاریخ دریافت پاسخ بیمه‌گر مبنی بر رد مطالبه، درخواست غرامت خود را به ضمیمه پاسخ مذکور و مدارک و اطلاعات مربوط به صندوق ارسال دارند و چنانچه خسارت وارده در اثر حادثه‌ای باشد که مسؤؤل حادثه فرار کرده یا پس از تحقیقات کافی شناخته نشده باشد، زیان‌دیدگان می‌توانند ظرف سه ماه از تاریخ وقوع حادثه به صندوق مراجعه و با تسلیم مدارک لازم تقاضای جبران خسارت نمایند و برابر ماده ۸ آیین نامه یاد شده، بیمه‌گرانی که به واسطه یکی از علل مذکور در ماده ۱۰ قانون، متعهد به جبران خسارت اشخاص ثالث نباشند موظفند مراتب را ظرف سه روز از تاریخ اعلام تصمیم خود مبنی بر رد خسارت زیان‌دیدگان به صندوق

اطلاع دهند و پرونده خسارت و مدارک و اطلاعات مربوطه را برای صندوق ارسال دارند و به موجب ماده ۹ آیین نامه فوق الاشعار مقام های انتظامی که به حوادث وسایل نقلیه موتوری زمینی رسیدگی می کنند در صورتی که متوجه شوند مسؤول حادثه فاقد بیمه نامه موضوع قانون بیمه شخص ثالث است و یا در مواردی که مسؤول حادثه فرار کرده یا شناخته نشده باشند، موظفند یک نسخه از صورتمجلس و گزارش فنی خود را در مورد حادثه برای اطلاع صندوق ارسال دارند. و به موجب ماده ۱۰ آیین نامه یاد شده صندوق تأمین پس از دریافت درخواست غرامت زیان دیدگان و وصول پرونده خسارت و اطلاعیه بیمه گر در مورد رد مطالبه خسارت زیان دیدگان و مدارک و اسناد و لازم دیگر، مدارک و اسناد واصله را مورد رسیدگی قرار می دهد و با توجه به مقررات این آیین نامه نسبت به پرداخت خسارت اقدام می کند. (۴۵)

فصل دهم: مدارک لازم جهت تشکیل پرونده خسارت (دیه فوت و جرح)

عبارتند از:

۱ - رأی دادگاه به منظور جبران دیه جرح و فوت زیاندیدگان تا میزان سقف تعهد صندوق.

۲ - کروکی افسر کاردان فنی در مورد علت تصادف

۳ - گزارش پاسگاه یا کلانتری حوزه تصادف با شرح جزئیات حادثه

۴ - نظریه کارشناس رسمی در مورد علت اصلی تصادف

۵ - نظریه پزشکی قانونی در مورد معاینه زیان دیده

و مدارک لازم جهت پرداخت خسارت درمان عبارتند از: ۱ - معرفی نامه و اصل صورتحساب بیمارستان و رسید هزینه های پزشکی انجام گرفته (در مورد کسانی که دارای دفترچه درمانی باشند صندوق مبادرت به پرداخت فرانشیز خواهد کرد) ۲ - فتوکپی شناسنامه مصدوم ۳ - نظریه پزشکی قانونی در مورد معاینه مصدوم ۴ - فتوکپی کلیه اوراق پرونده بالینی مصدوم ۵ - رادیوگرافی های انجام شده.

برای پرداخت خسارت فوت نیز رونوشت خلاصه فوت متوفی صادره از ثبت احوال، گواهی حصر وراثت با ارزش نامحدود، فتوکپی شناسنامه باطل شده متوفی (تمام صفحات)، فتوکپی شناسنامه وراث قانونی متوفی، نظریه پزشکی قانونی در مورد معاینه متوفی، قییم نامه در صورتی که متوفی دارای ورثه صغیر باشد، لازم به یادآوری است که در حال حاضر سقف تعهد صندوق برای پرداخت خسارت مبلغ هشتاد میلیون ریال می باشد. نشانی فعلی صندوق تأمین خسارت های بدنی واقع در تهران خیابان آفریقا نبش بلوار ناهید شماره ۷۲ - ساختمان بیمه مرکزی ایران است و زیاندیدگان شهرستانها نیز می توانند به شعب شرکت سهامی بیمه ایران (به نمایندگی از صندوق) مراجعه نمایند. (۴۶)

فصل یازدهم: اجرای احکام

اجرای احکام از حساسیت قابل توجهی برخوردار است. آراء دادگاهها اعم از حقوقی و یا کیفری در اجرای احکام به ثمر می‌رسد، نحوه اجرای حکم و عمل مأمورین اجرا نیز نقش مؤثری در رضایت مردم از دستگاه قضایی دارد. اشخاصی که پس از مدتها تلاش و صرف هزینه موفق به تحصیل رأی از مراجع قضایی درباره حقانیت خود گردیده‌اند امیدوارند که در اجرای احکام به حق خود برسند زیرا دایره اجرای احکام آخرین مرحله اقدامات قضایی در رسیدگی و اتخاذ تصمیم درباره پرونده‌های متشکله می‌باشد. عدم اجرای حکم یا تعلل و تأخیر در اجرای حکم نیز نتیجه‌ای جز یأس و نومیدی و ایجاد بدبینی به دستگاه قضایی ندارد.

الف. اجرای احکام مدنی

هرچند که اجرای احکام مدنی با اجرای احکام کیفری تفاوت دارند و محاکم حقوقی و کیفری هر کدام دایره اجرای احکام مستقل و جداگانه دارند ولی در یک نقطه مشترک می‌باشند و آن عبارت از قطعیت یافتن احکام صادره می‌باشد.

به منظور اجرای حکم باید رأی قطعی (دادنامه) به طرفین دعوی و شکایت یا وکیل آنان ابلاغ گردد و در مورد کسانی که مجهول‌الکمان می‌باشند از طریق انتشار آگهی در جراید کثیرالانتشار نسبت به ابلاغ قانونی اقدام می‌گردد (ماده ۳۰۲ قانون آیین دادرسی مدنی در دادگاههای عمومی و انقلاب) به موجب ماده ۲ قانون اجرای احکام مدنی جهت اجرای احکام قطعی در امور حقوقی، تقاضای اجرای حکم از طرف محکوم له ضروری است و به این امر در ماده ۱۹ آیین نامه اجرایی ماده ۱۸۹ برنامه سوم درباره اجرای احکام قطعی صادره از طرف شوراهای حل اختلاف نیز اشاره شده است علیهذا در مورد اجرای احکام صادره از طرف شوراهای مذکور نیز محکوم له باید کتباً تقاضای اجرای حکم را بنماید و رئیس شورای حل اختلاف دستور اجرای حکم را صادر می‌نماید ضمناً در صورتی که محکوم له وکیل داشته باشد اولاً؛ باید تقاضای اجرای حکم در وکالت نامه وی قید شود ثانیاً؛ وکیل مذکور کتباً تقاضای اجرای حکم را بنماید، اجرای تصمیم شوراهای حل اختلاف در دعاوی حقوقی

ظرف پنج روز به متصدی دفتر دادگاه محل یا دبیرخانه شورا ارسال می‌شود. برگ‌های اجراییه به تعداد محکوم علیه صادر می‌شود که نسخه‌ای از آن در پرونده اجرایی بایگانی می‌شود و نسخه دیگر به محکوم علیه ابلاغ می‌گردد پس از ابلاغ حکم به محکوم علیه مشارالیه می‌تواند یا رأساً به اجرای حکم اقدام کند و یا اینکه با توافق محکوم له قراری جهت اجرای حکم بگذارد مثلاً بدهی خود را به اقساط بپردازد و یا اینکه مالی به دایره اجرا معرفی نماید که با فروش آن نسبت به اجرای حکم اقدام شود و چنانچه با ابلاغ اخطاریه دایره اجرا محکوم علیه ظرف ده روز نسبت به اجرای حکم اقدام ننماید پرونده جهت اجرای حکم به اجرای احکام دادگاه یا دادگستری محل ارسال خواهد شد تا از طریق اجرای احکام دادگاه نسبت به اجرای حکم اقدام شود شایان ذکر است که برخلاف احکام حقوقی صادره از طرف مراجع قضایی اجرای آراء صادره از طرف شوراهای حل اختلاف نیازی به هزینه اجرایی ندارد. ضمناً اگر محل اجرای حکم در حوزه قضایی دادگاه دیگری بوده باشد اجرای حکم با اعطای نیابت قضایی انجام می‌گیرد (ماده ۲۰ قانون اجرای احکام مدنی).

گفتیم که جهت اجرای حکم، قطعی بودن آن ضروری است ولی در مواردی که قانون اجازه داده است، شورای حل اختلاف می‌تواند دستور اجرای موقت صادر نماید این دستور باید صریح باشد و غیرقطعی بودن آن در ذیل دستور درج شود و به مهر و امضاء شورا برسد. اجرای موقت رأی غیرقطعی بیشتر در دعاوی بازرگانی پیش می‌آید مثلاً در ترخیص کالای فاسد شدنی از اداره گمرک که در چنین مواردی به لحاظ آنکه اداره گمرک از ترخیص کالا خودداری می‌کند و اگر قرار باشد که اختلاف طرفین با صدور رأی قطعی فیصله یابد آن زمان کالای مورد اختلاف فاسد می‌شود. (۴۷)

ب - اجرای احکام کیفری

همان طوری که گفته شد با وجود تفاوت موجود در اجرای احکام مدنی و کیفری، در اجرای احکام کیفری نیز قطعیت حکم صادره الزامی است زیرا به موجب ماده ۲۷۸ قانون آیین دادرسی کیفری در دادگاههای عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۸ - احکام کیفری در موارد زیر به اجرا گذاشته می‌شود (الف) حکم قطعی دادگاه بدوی (ب) حکم دادگاه بدوی که به لحاظ عدم اعتراض در مهلت قانونی و یا به لحاظ رد تجدیدنظرخواهی قطعیت یافته باشد (ج) حکم دادگاه بدوی که در مرحله تجدیدنظر تأیید شده است (د) حکمی که دادگاه تجدیدنظر پس از نقض رأی بدوی صادر می‌نماید و

این ضابطه در مورد آراء صادره از سوی شوراهای حل اختلاف که در حدود صلاحیت آنان صادر می-شود نیز لازم الرعایه می-باشد، حدود صلاحیت رسیدگی شوراهای حل اختلاف در امور کیفری در بند (ب) ماده ۷ به آیین نامه اجرایی ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۸۱/۵/۱۶ و تنفیذ ماده ۱۸۹ مذکور برای دوره برنامه چهارم مصوب ۸۳/۶/۱۱ (۱۳۸۸ - ۱۳۸۴) پیش بینی و منظور گردیده است که عبارتند از رسیدگی به جرایمی که مجازات قانونی آنها حداکثر تا پنج میلیون ریال جزای نقدی است و یا جمع مجازات قانونی حبس و جزای نقدی پس از تبدیل حبس به جزای نقدی تا پنج میلیون ریال می-گردد و همچنین رسیدگی به جرایمی که مجازات قانونی آنها کمتر از ۹۱ روز حبس یا مجازات تعزیری موضوع تخلف رانندگی باشد (بند ۱ و ۳ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۳) و علیهذا فقط در مورد جرایم و مجازاتی که در حدود صلاحیت رسیدگی شوراهای حل اختلاف منجر به صدور رأی قطعی و یا قطعیت یافته گردیده باشد اقدام به اجرای حکم از طرف شوراهای مذکور به عمل خواهد آمد. (۴۸)

لازم به یادآوری است که به موجب ماده ۱۸ آیین نامه اجرایی ماده ۱۸۹ یاد شده، رأی شورا ظرف بیست روز از تاریخ ابلاغ به طرفین قابل تجدیدنظرخواهی در دادگاه عمومی حوزه مربوط است، مشروط بر اینکه اکثریت اعضای شورا با رسیدگی به اعتراض و تجدیدنظرخواهی موافق بوده و لزوم تجدیدنظرخواهی را درخواست نماید و در صورت تأیید تجدیدنظر قطعی است و آراء غیابی شورا نیز ظرف مدت مذکور قابل واخواهی در همان شورا است ضمناً آراء صادره باید به تأیید مشاور شورا (که از اعضاء هیأت علمی یا شاغل دانشگاهها در رشته حقوق و یا از قضات شاغل و یا بازنشسته و مستعفی و یا وکلای دادگستری و یا فارغ التحصیلان رشته حقوق به شرط دارا بودن شرایط استخدام قضات تعیین می-شود) برسد و در امور کیفری نیز مشاور شورا دستور اجرای تصمیمات شورا به مأمورین انتظامی صادر می-نماید. پایان.

والسلام علی من التبع الهدی

ضمائم:

۱ - دستورالعمل تشکیل شوراهای حل اختلاف ویژه بیمه‌های بازرگانی مصوب ۸۶/۳/۲۰ ریاست محترم قوه قضائیه

در اجرای ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران که به موجب ماده ۱۳۴ قانون برنامه توسعه کشور تنفیذ شده است و توجه به آیین نامه اجرایی مذکور و به منظور جلوگیری از اطاله دادرسی و تسهیل و تسریع روند رسیدگی به دعاوی مربوط به بیمه‌های بازرگانی، دستور العمل تشکیل شوراهای حل اختلاف ویژه بیمه‌های بازرگانی که در این دستور العمل به اختصار شوراهای ویژه بیمه نامیده می‌شود، شرح ذیل تصویب و ابلاغ می‌گردد:

ماده ۱ - دعاوی و اختلافاتی که میان شرکت بیمه یک طرف و بیمه گذار، بیمه شده، ذی نفع یا صاحبان حقوق آنها از طرف دیگر به وجود می‌آید و نیز دعاوی مربوط به بازیافت خسارت پرداختی توسط شرکت بیمه براساس مفاد مواد ۷ و ۲۰ آیین نامه اجرایی ماده ۱۳ قانون برنامه چهارم توسعه شوراهای حل اختلاف ویژه بیمه‌های بازرگانی رسیدگی خواهد شد.

تبصره: بیمه گذار، بیمه شده، ذی نفع یا صاحبان حقوق آنها قبل از مراجعه به شوراهای ویژه بیمه باید جهت مطالبه حقوق خود به شرکت بیمه مربوط مراجعه نمایند و در صورت عدم حصول توافق با شرکت، بلر کتبی شرکت بیمه را اخذ و به ضمیمه درخواست سود به شورا ارائه نمایند. در صورت عدم ارائه نظریه از سوی شرکت بیمه، درخواست کننده مراتب را کتباً به شورا اعلام می‌نماید تا شورا حسب مقررات اقدام لازم به عمل آورد.

ماده ۲ - تشکیل شوراهای ویژه بیمه و تعداد آنها در هر استان براساس پیشنهاد بیمه مرکزی ایران و تأیید اداره کل پیگیری امور استانها و سازمان‌های وابسته قوه قضائیه و با رعایت مقررات مربوط خواهد بود.

ماده ۳ - اعضای شوراهای ویژه بیمه از میان کارشناسان و متخصصان صاحب صلاحیت فنی در رشته‌های بیمه و سایر رشته‌های مرتبط با آن که صلاحیت فنی آنها به تأیید بیمه مرکزی ایران رسیده است، انتخاب می‌شوند.

ماده ۴ - رؤسای حوزه‌های قضایی موظفند با لحاظ تعداد شوراهای ویژه بیمه، قاضی مشاور انتخاب و معرفی کنند.

ماده ۵ - اعضای شوراهای ویژه بیمه باید قبل از شروع به کار، دوره‌های آموزشی را که به طور مشترک توسط قوه قضاییه و بیمه مرکزی ایران برنامه ریزی و برگزار می‌شود با موفقیت طی نمایند.

ماده ۶ - تأمین محل، تجهیزات و وسایل اولیه شوراهای ویژه بیمه به عهده فرمانداری محل است. بیمه مرکزی ایران با مشارکت شرکت‌های بیمه فعال در هر استان و در حدود امکانات موجود در تأمین و تجهیز محل استقرار شوراهای ویژه بیمه به عهده فرمانداری محل است. بیمه مرکزی ایران با مشارکت شرکت‌های بیمه فعال در هر استان و در حدود امکانات موجود در تأمین و تجهیز محل استقرار شوراهای ویژه بیمه مساعدت خواهند نمود.

ماده ۷ - مبلغ پاداش اعضای شوراهای ویژه بیمه و نحوه پرداخت آن با توافق بیمه مرکزی ایران و اداره کل پیگیری امور استانها و سازمان وابسته قوه قضاییه تعیین و از طریق دادگستری پرداخت خواهد شد. بیمه مرکزی ایران و شرکت‌های بیمه در صورت وجود اعتبار لازم و نبود موانع قانونی در تأمین بخشی از پاداش اعضای شوراهای ویژه بیمه مشارکت خواهند نمود.

ماده ۸ - شوراهای ویژه بیمه از لحاظ تعداد اعضا تشکیل دبیرخانه و بایگانی راکد، آیین رسیدگی، ابلاغ، اجرا، حفاظت شوراها، وصول درآمد، تجدیدنظرخواهی از آراء، نظارت، بازرسی و ارائه آمار و عملکرد، تابع آیین نامه اجرایی ماده ۱۳۴ قانون برنامه چهارم توسعه کشور خواهند بود.

ماده ۹ - شوراهای ویژه بیمه صلاحیت رسیدگی به دعاوی غیرمرتبط به امور بیمه‌های بازرگانی را ندارند. همچنین سایر شوراهای حل اختلاف صلاحیت رسیدگی به دعاوی موضوع این دستورالعمل را ندارند.

ماده ۱۰ - هرگونه اصلاح بعدی در این دستورالعمل و موارد مرتبط با آن، با پیشنهاد مشترک بیمه مرکزی ایران و اداره کل پیگیری امور استانها و سازمان‌های وابسته قوه قضاییه و تصویب رئیس قوه قضاییه خواهد بود.

این دستورالعمل در ۱۰ ماده و یک تبصره در تاریخ ۲۰ خرداد ۱۳۸۶ به تصویب رئیس قوه قضاییه رسید و از تاریخ ابلاغ لازم الاجرا می‌باشد.

سید محمود هاشمی شاهرودی

رئیس قوه قضاییه

۲ - منابع و مأخذ

- ۱ - الی ۱۱ - عرفانی، توفیق، قرارداد بیمه در حقوق اسلام و ایران، ناشر مؤسسه کیهان، چاپ دوم سال ۱۳۸۱، ص ۱۲ - ۹.
- ۲ - کاتوزیان، ناصر، مسؤولیت مدنی ناشی از حوادث رانندگی با همکاری لیا جنیدی، مجید غمانی انتشارات دانشگاه تهران، سال ۸۰، ص ۳۳ - ۳۱ - بابایی ایرج، حقوق بیمه، ناشر سمت چاپ اول سال ۱۳۸۲، ص ۲۰۲.
- ۳ - تحصیلدوست فریدون، احمدی، امیری، محمدهاشم، گودرزی، حمید، رحیمی، اصفهانی، عباسعلی، مجموعه تنقیح شده قوانین و مقررات حقوقی (۲ جلدی) به اهتمام معاونت حقوقی و توسعه قضایی قوه قضاییه، ناشر روزنامه رسمی کشور، جلد دوم، چاپ اول، سال ۱۳۸۲، ص ۲۱۲۴.
- ۴ - منبع شماره ۱، ص ۱۲.
- ۵ - منبع شماره ۱۳، ص ۲۱۳۲.
- ۶ - همین منبع، ص ۳۱۲۷.
- ۷ - نوبخت، یوسف، اندیشه‌های قضایی، نظریات قضات دادگاههای حقوقی ۲ تهران از سال ۱۳۶۲ تا ۱۳۶۸ ناشر انتشارات مؤسسه کیهان، چاپ دوم سال ۱۳۷۸، ص ۱۴۸.
- ۸ - منبع ۱۳، ص ۲۱۳۳.
- ۹ - همین منبع، ص ۲۱۳۴.
- ۱۰ - ۲۰ و ۲۱ و ۲۲ و ۲۳ و ۲۴ و ۲۵ منبع شماره ۱۳ - ص ۲۱۳۶ - ۲۱۳۵
- ۱۱ - راهنمای رسیدگی عملی شوراهای حل اختلاف، ناشر معاونت آموزش قوه قضاییه، اداره کل آموزش کارمندان چاپ سوم، سال ۸۴، ص ۲۲۹ و ۲۳۰.
- ۱۲ - همین منبع، ص ۱۹۶.
- ۱۳ - محمدی، محمدمهدی، حقوق بیمه و مسؤولیت و شخص ثالث، نشر میزان، چاپ اول، سال ۱۳۸۵، ص ۱۱۵ - ۱۰۹.
- ۱۴ - منبع شماره ۱۲ (حقوق بیمه) ص ۲۳۳ - ۲۳۰ - مسؤولیت مدنی ناشی از حوادث رانندگی ص ۳۴ - ۳۶

- ۱۵ - دستیاز، هادی، بیمه و کاربرد آن در جهان امروز، نشریه شماره ۶ کمیته ایرانی اتاق بازرگانی بین المللی سال ۶۷، ص ۳۰ - ۲۹، منبع شماره ۲۸ - ص ۱۲۰ - ۱۱۹.
- ۱۶ - منبع شماره ۲۹ - ص ۲۷ - ۲۶.
- ۱۷ - همین منبع، ص ۱۷ - ۱۵.
- ۱۸ - همین منبع، ص ۲۲.
- ۱۹ - منبع شماره ۱ صفحه ۲۱۵ - ۲۱۴ - منبع شماره ۲۷، ص ۴۰ - ۳۹. منبع شماره ۱۲ حقوق بیمه ص ۱۷۰ و ۱۶۹.
- ۲۰ - کریمی، آیت، بیمه اموال و مسؤولیت، ناشر دانشکده امور اقتصادی «نشریه شماره ۴» جلد اول سال ۷۲، ص ۲۰۹ - ۲۰۸ و ۱۶۸ و ۱۶۷.
- ۲۱ - منبع شماره ۲۷ - بیمه و کاربرد آن در جهان امروز، ص ۲۵ و ۲۴.
- ۲۲ - منبع شماره ۱، ص ۵۲ - ۵۱، منبع شماره ۳۲، ص ۵۹ - ۵۷.
- ۲۳ - منبع شماره ۲۸ ص ۱۵۸ - منبع شماره ۳۲ ص ۶۰.
- ۲۴ - ۲۸ و ۳۹ و ۴۰ - منبع شماره ۱، ص ۵۷ - ۵۳. منبع شماره ۱۲ - حقوق بیمه ایرج بابایی، ص ۲۰ - ۲۰ و ۶۶ و ۶۰.
- ۲۵ - مجموعه نشستهای قضایی، ج ۵، مسایل حقوق مدنی، ناشر معاونت آموزش قوه قضاییه، سال ۸۱، ص ۱۲۹ - ۱۲۸.
- ۲۶ - رسائی نیا، ناصر، کلیات حقوق بازرگانی، انتشارات ویستار سال ۷۳، ص ۳۷ و ۳۶ و ۴۵ و ۴۴.
- ۲۷ - منبع شماره ۳۴ - ص ۳۳۳ - ۳۳۱. منبع ۲۹ ص ۲۹ - ۲۸.
- ۲۸ - محمدپور، اسکندر، تحلیل قضایی از قوانین جزایی سلسله مباحث مشورتی قضات دادگاههای استان تهران، ناشر گنج دانش، چاپ اول سال ۷۱ (نقل از منبع شماره ۲۸ ص ۵۹)
- عادل مسکوفی، محمد، هیأت حقوقی دیه، رأی اصراری ۷۵/۵/۴ هیأت عمومی دیوان عالی کشور، ناشر انتشارات دانشور، چاپ اول، ص ۱۵۳ - ۱۵۲.
- ۲۹ - منبع شماره ۳۴ - ص ۳۳۱ - ۳۳۰.
- ۳۰ - منبع شماره ۲۸ ص ۱۹۲ - ۱۹۱.

- ۳۱ - مدنی کرمانی، عارفه، اجرای احکام مدنی، ناشر مجد، سال ۸۵، ص ۵۱ - ۵۰. جزوه اجرای احکام شماره ۴ - آموزش خاص شورای حل اختلاف ناشر معاونت آموزش قوه قضاییه سال ۸۴ ص ۱۰ - ۴.
- ۳۲ - مجموعه قوانین و مقررات حدود صلاحیت شورای حل اختلاف ناشر معاونت آموزش قوه قضاییه، چاپ اول، سال ۸۵.